

[Miljøministeren]

der dem. Det er slet ikke noget nyt for industrien at sidde i den slags samarbejdsorganer, og det går udmærket, hr. Knud Lind. Industrien er faktisk meget bedre, end hr. Knud Lind tror, og industrien har oven i købet også glæde af det samarbejde, fordi den får en meget intens fornemmelse af, hvordan samfundsudviklingen egentlig forløber. Det giver disse samarbejdsorganer gode muligheder for, og de giver også gode muligheder for, at man ikke misforstår hinanden. Og det giver i hvert fald gode muligheder for, at sådan nogle ikke særlig rigtige påstande, som hr. Knud Lind kommer med, kan tilbagevises, fordi folk ved, hvad det handler om, fordi de selv har prøvet at sidde og samarbejde.

Med hensyn til det økonomiske vil jeg henviser hr. Knud Lind til den blå plan, som jeg forstår at hr. Knud Lind stadig har, fordi han ikke har kunnet sælge den, fordi han havde streget i den. Der står på side 81, at en fransk opgørelse viste, at ud af 200 nye produktionsprocesser var 70 pct. forbundet med en produktivitetsstigning på grund af besparelser i energi- og materialeforbrug og altså økonomisk forsvarlige.

Jeg vil i øvrigt sige, at vi har jo fremlagt »Mål og midler« . . . Nej, man kan altså ikke høre noget.

Første næstformand (Henning Rasmussen):

Jeg er ganske enig med miljøministeren. Det er ikke en forsvarlig måde at gennemføre forhandlingen på. Miljøministeren har ordet – i ro!

Miljøministeren (Lone Dybkjær):

Ja, i hvert fald vil jeg gerne have, at den ordfører, jeg henvender mig til, kan høre det. Men jeg kan berolige med, at jeg har kun to korte bemærkninger tilbage.

I »Mål og midler«, som vi jo diskuterede her i efteråret, er der en investeringsplan på 33 mia. kr., og det angiver rammen for de udgifter, som regeringen har tænkt sig at arbejde efter. Det er altså ikke fuldstændig grebet ud af luften. Regeringens handlingsplan skal naturligvis ses i sammenhæng med de øvrige udspil, der er kommet fra Miljøministeriet.

Men ellers tror jeg nok, man kort kan sige til hr. Knud Lind, når han spørger, hvad regeringens handlingsplan koster, at den koster livet, hvis ikke vi følger en meget stor del af den.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslag om motiveret dagsorden nr. D 19 af Dorte Bennedsen (S), Ole Bernt Henriksen (KF), Margrete Auken (SF), Hanne Severinsen (V), Marianne Jelved (RV) og Glønborg (KRF): (se foran)

vedtoges med 105 stemmer (S, KF, SF, V, RV og KRF) mod 15 (FP); 3 (CD) stemte hverken for eller imod.

Hermed sluttede forespørgslen.

Den næste sag på dagsordenen var:

3) Forespørgsel nr. F 9:

Forespørgsel til udenrigsministeren [om den maritime oprustning].

Af Jens Thoft (SF) m.fl.

(Forespørgslen anmeldt 9/11 88. Fremme af forespørgslen vedtaget 15/11 88).

*Begrundelse***Jens Thoft (SF):**

Mens oprustningen på en lang række områder er ved at komme under en vis kontrol, er den helt gal med flådeoprustningen. Ingen af de nuværende nedrustningsfora har forsøgt at inddrage dette område.

Den internationale afspænding har det tilsyneladende godt, men vi er stærkt forurologede over, at en lang række af de spræghoveder, der nu fjernes, bare bliver erstattet af flådebase-rede krydsermissiler.

I pessimistiske øjeblikke kan man få den tanke, at årsagen til, at supermagterne har været så villige til at fjerne mellemdistanceraketterne fra landjorden, var, at her var de alt for synlige, og de var alt for lette demonstrations- og protestmål. Det er ulige lettere at vise sin protest ved Greenham Common end i Barentshavet. Derfor er det vigtigt, at blikket nu rettes mod den flådebase-rede oprustning med de risici, som den indebærer for os.

Flådeoprustningen frembyder et helt særligt problem for de nordiske lande. Det er her, den sovjetiske flåde er stationeret, for her er to af de få adgangsveje til verdenshavene. USA er des-

[Jens Thoft]

værre aldeles uvillig til at inddrage flådeoprustningen i de igangværende nedrustningsforhandlinger, men det er ikke i dansk interesse at støtte denne afvisende holdning, mener jeg. Flådeoprustningen foregår jo i vores, Grønlands og Færøernes »baghave«.

I modsætning til på landjorden mangler styrkerne naturlige grænser på havet. Her leger supermagternes styrker røvere og soldater med vore liv og vort miljø som indsats. Kollisioner mellem supermagternes ubåde og andre uheld forekommer rent faktisk.

I modsætning til styrkerne i land sejler krigsskibene rundt med et regulært krigsberedskab, Kontrollen med og sikringen mod uautoriseret brug af atomvåben er langt svagere på flådens fartøjer end i land. Atomvåbnenes antal på havene vokser i disse år med større fart, end man kan nå at forhandle de landbaserede atomvåben væk med.

Hvis vi tager et almindeligt amerikansk krigsskib, så er det sådan, at det formelt har tilladelse til at affyre atomvåben i selvforsvar. En enkelt person på skibet kan ifølge det oplyste ikke gøre det, men to kan – hvis missilet altså ikke er fejlbehæftet, som et vist dansk Harpoonmissil var det – og det foregår formentlig ganske tilsvarende på den sovjetiske flåde.

Derfor må vi spørge: Hvornår går det galt, og kan vi være sikre på, at den tredje verdenskrig ikke starter på grund af en fejl hos den ene og en efterfølgende misforståelse hos den anden?

Hertil kommer miljøspørgsmålet, som er meget væsentligt. Skibe bryder faktisk en gang imellem i brand, ubåde synker faktisk en gang imellem, og en meget stor del af flådernes skibe drives af atomkraft. Indtil i dag er 5 atomdrevne undervandsbåde sunket med mand og mus og atombevæbning. I alt ligger der nu 8 reaktorer på havsens bund. Reaktorerne er kollapsede under vandets tryk, og radioaktiviteten bliver spredt med havstrømmene.

Den voldsomme debat, som vi har haft i hele verden om atomkraftværkernes sikkerhedsproblemer, er gået helt uden om den militære brug af atomkraften som drivmiddel for f.eks. ubåde. Der er i dag flere reaktorer på havet, end der er på landjorden. Omkring de nordiske lande opholder ca. 200 af disse reaktorer sig med regelmæssige mellemrum, og selv om reaktorerne er væsentlig mindre end dem på landjorden – og det er de jo – så er det 200 potentielle miljøkatastrofer, som sejler rundt i vore nærområder.

Det er sådanne betragtninger, der er årsagen til, at SF har rejst den debat, vi har her i dag.

Besvarelse

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Når man ser forespørgslens formulering, og når man hører ordføreren for forespørgerne, får man det indtryk, at slet ingen af de nedrustningsforhandlinger, der er i gang, omfatter maritime styrker, og sådan er det jo slet ikke.

Jeg vil derfor godt minde om, at de forhandlinger, der foregår mellem Sovjetunionen og USA om begrænsning af de strategiske, offensive kernevåben – altså dem, man kalder START-forhandlingerne – også omfatter søbaserede missiler, og som bekendt er det erklærede mål for disse forhandlinger jo at halvere de to supermagters arsenal af strategiske kernevåben, og det er en målsætning, som Danmark sammen med sine NATO-allierede til stadighed har støttet.

Nu er indgåelsen af sådan en START-aftale vel ikke umiddelbart forestående, men forhandlingerne har gjort gode fremskridt og er nået frem til de centrale problemer som f.eks. verifikation. Fra amerikansk side har man vist sig imødekommende over for begrænsning af de søbaserede krydsermissiler med nukleare sprængladninger, hvis sådan nogle begrænsninger vel at mærke lader sig kontrollere. Regeringen håber, at det vil lykkes at finde en ordning vedrørende verifikation, som tilgodeser begge parter interesser, og i så fald vil vi kunne konstatere, at også flådestyrker vil blive genstand for reelle nedrustningstiltag.

Der eksisterer som bekendt bilaterale aftaler mellem henholdsvis USA, Storbritannien og Forbundsrepublikken på den ene side og Sovjetunionen på den anden side om at undgå det, man kalder sømilitære incidenter på det åbne hav. Det er aftaler, som efter alt at dømme virker efter deres hensigt.

Også FN's nedrustningskommission drøfter spørgsmålet om begrænsning af maritime styrker, og i dette forum har tanker om en multilateral aftale om undgåelse af sømilitære incidenter været ført frem, uden at det er kommet til egentlige forhandlinger herom. Det må vel nok konstateres, at drøftelserne i FN's nedrustningskommission kun gør meget små fremskridt, og at reelle forhandlinger om nedrust-

[Udenrigsministeren]

ning i dette meget brede forum vel ikke kan registreres for øjeblikket.

Jeg formoder, at forespørgerne i særlig grad har det ønske for øje, at maritime styrker skal være omfattet af de to sæt forhandlinger, der jo nu står over for at skulle starte i Wien, efter at opfølgingsmødet inden for Konferencen om Sikkerhed og Samarbejde i Europa, CSCE, er blevet afsluttet.

Det drejer sig om adskilte forhandlinger, der dog har det tilfælles, at de finder sted inden for rammerne af den såkaldte CSCE-proces. På den ene side har vi forhandlingerne mellem de 23 lande i Warszawapagten og i NATO om de konventionelle styrker i Europa, og på den anden side har vi en genoptagelse eller – om man vil – en videreførelse af Stockholmkonferencen om Tillids- og Sikkerhedsskabende Foranstaltninger og Nedrustning i Europa, og her deltager alle de 35 deltagerstater i CSCE.

Sammen med vore NATO-allierede har regeringen til stadighed påpeget, at Warszawapagtlandenes betydelige overvægt i konventionelle, landmilitære styrker er hovedårsagen til den manglende militære stabilitet i Europa. En sådan stabilitet må i første række tilvejebringes gennem fjernelse af mulighederne for at iværksætte overraskelsesangreb og omfattende offensive aktioner. De våbensystemer, som er afgørende i denne forbindelse, er kampvogne, artilleri og pansrede troppetransportkøretøjer, og de forslag, som de NATO-allierede vil lægge frem på den konference, der nu om kort tid starter om de konventionelle styrker i Europa, vil derfor omfatte disse våbensystemer. Det er jo noget, der fremgår klart af NATO-udenrigsministrenes erklæring fra december 1988 om konventionel våbenkontrol.

Når målet er at skabe den stabilitet i Europa, som jeg lige har beskrevet, vil det jo forstås, at arbejdet må koncentrerer om de konventionelle landmilitære styrker. Våbenkontrol og nedrustning på det sømilitære område er noget, der ikke har nogen direkte betydning for at nå det opstillede mål, og det er derfor, at mandatet for forhandlinger om konventionel stabilitet ikke omfatter flådestyrker.

Det er jo sagt tit, men kan nok ikke gentages for tit, at der nu engang gør sig en grundlæggende geografisk forskel gældende mellem NATO-alliancen på den ene side og Warszawapagten på den anden side. Warszawapagtlan-

dene har jo deres store allierede så at sige lige ved hånden. De europæiske NATO-landes store allierede ligger på den anden side af Atlanterhavet. Lad mig erindre om, at jeg her i Folketinget for godt et år siden gav en omfattende redegørelse for netop dette forhold, da jeg besvarede forespørgslen om nordområderne.

Den problemstilling, vi står over for, blev jo for så vidt beskrevet glimrende af H. C. Andersen i sin tid, da H. C. Andersen skrev: »Skade, at Amerika ligge skal så langt herfra!« Det gør Amerika altså desværre, vi har Atlanterhavet mellem os, og det er vi nødt til at indrette os på. Og de sømilitære konsekvenser af, at vi har Atlanterhavet mellem Amerika og os, mens Warszawapagten ligger i et sammenhængende område, er ubestridelige, for det er af helt afgørende betydning, at forbindelserne over Atlanterhavet kan opretholdes, så man hele tiden vil være i stand til at få forstærkninger og forsyninger ført fra Amerika til Europa. I modsat fald vil de allierede styrker i Europa jo ikke have mulighed for at føre en længerevarende konventionel forsvarskamp.

Og derfor er det jo, at de NATO-allierede må lægge helt afgørende vægt på uhindret militær bevægelsesfrihed på havene. Det er noget, der er nødvendigt for os. Det er ikke nødvendigt på samme måde for Warszawapagtlandene.

Derfor har NATO-alliancen som udgangspunkt indtaget en forsigtig holdning til forslag, der sigter mod vidtgående sømilitære begrænsninger, sådan som alliansens holdning også kom til udtryk på Stockholmkonferencen. Resultatet i Stockholm blev jo, at det såkaldte Stockholmdokument omfatter landmilitære aktiviteter, herunder landgangsovelser med amfibiestyrker, men ikke, hvad man kunne kalde uafhængige sømilitære operationer.

Stockholmdokumentets bestemmelser om adgang til at sende observatører til større landmilitære øvelser udgjorde et væsentligt fremskridt i den europæiske tillidskabende proces, og hvis det skulle lykkes – hvad vi jo alle håber – at nå frem til en aftale om etablering af stabilitet i Europa på det konventionelle område, vil der åbne sig mulighed for udstrækning af de tillids- og sikkerhedsskabende foranstaltninger til også at gælde sømilitære styrker.

Men sådan må rækkefølgen jo nu engang være, hvis ikke sikkerheden skal svækkes, og for regeringen er det vigtigt, at nedrustning og

[Udenrigsministeren]

afspænding for at fremme stabiliteten bliver kædet nøje sammen med hensynet til sikkerheden, herunder også det grundlæggende princip om sikkerhedens udelelighed. Netop ud fra dette princip om sikkerhedens udelelighed i Europa er det afgørende for regeringen, at tillids- og sikkerhedsskabende foranstaltninger er noget, der aftales blandt alle de 35 stater, der deltager i CSCE-processen, og som jo alle har accepteret princippet om, at sikkerheden er udelelig i Europa.

Regeringen er bekendt med, at NATO's parlamentarikerforum, Den Nordatlantiske Forsamling, på årsmødet i Hamburg i november 1988 i sine resolutioner bl.a. tilskynder alliancen til at udforske tillidsskabende foranstaltninger til søs. Vi er også opmærksomme på, at der i Norge, hvor de sømilitære aspekter jo forståeligt nok påkalder sig særlig interesse, finder en debat sted om hensigtsmæssigheden af disse tillidsskabende foranstaltninger.

Regeringen er selvsagt åben over for ønsker om en grundig belysning af hele denne problemkreds, en undersøgelse af de forskellige muligheder og deres hensigtsmæssighed og en analyse af, hvordan vi kan skabe de nødvendige forudsætninger for at gennemføre tillids- og sikkerhedsskabende foranstaltninger også på det sømilitære område. Spørgsmålet om iværksættelse af tillidsskabende foranstaltninger inden for det sømilitære område er jo også blandt de emner, som Folketingets Udvalg vedrørende Dansk Sikkerhedspolitik vil tage op til behandling. Der kan vi gå i dybden med denne diskussion, sådan som den slags meget komplicerede spørgsmål jo på ordentlig vis bør behandles.

Jeg skal kort sige til forespørgernes andet spørgsmål, om regeringen deler den opfattelse, at risikoen for krig ved en fejltagelse og store miljøkatastrofer i særlig grad udgår fra den helt ukontrollerede maritime oprustning, at regeringen har tillid til værdien af de instrumenter, der er etableret mellem supermagterne og nogle af de store europæiske lande til at undgå krig ved en fejltagelse.

Forhandling

Jens Thoft (SF):

Jeg skal starte med at takke for ministerens indlæg. Især har jeg lyttet med stor opmærk-

somhed til bemærkningerne om de tillidsskabende foranstaltninger til søs og ser da visse åbninger.

Når vi interesserer os specielt for den sømilitære oprustning, hænger det sammen med, at 70 pct. af Jordens overflade er vand, og dér bolttrer supermagternes flåder sig helt uden for nogen som helst civil kontrol og i det store og hele uden for våbenkontrol.

De flådebaserede atomvåben – bortset fra de strategiske, som er omfattet af SALT – har aldrig rigtig været inddraget i nedrustningsforhandlingerne. Når ministeren siger, at de var inddraget i START-forhandlingerne, er det jo ren teori, fordi USA ikke er villig til at diskutere flådestyrker, da det er et område, hvor USA har mest. Jeg beklager, at Danmark – indtil videre i hvert fald – har støttet USA i ét og alt i dette synspunkt.

SF er naturligvis mest bekymret for begivenheder i vort nærområde, men selv om vi er det, må vi ikke glemme, at befolkningerne i Stillehavet ikke bare forempes af supermagternes maritime oprustning, men også bor i et forsøgsområde for især britisk og fransk udvikling af nye masseødelæggelsesmidler. Kampen om baser undergraver i Stillehavsområdet befolkningernes selvbestemmelsesret, sådan som vi har set det med Palau.

Flåderne opererer mobilt, usynligt og hemmeligt rundt i vore nærområder, og de er bevæbnede med atomvåben. Når flådefartøjerne dirigeres til verdens brændpunkter i Mellemøsten, i Sydatlantien eller i Fjernøsten, medbringer de atomvåben – det gør de i øvrigt også, når de går i havn i Danmark – og derfor er det, vi spørger: Hvornår går det galt? For der sker faktisk fejl alle steder, hvor mennesker handler. Jeg tænker på Sovjets nedskydning af flyet fra Korean Air Lines, jeg tænker på USA's nedskydning af det iranske fly i Persergolfen, og jeg ville egentlig også gerne tro, at USA's nedskydning for nylig af to libyske kampfly skyldes, at de amerikanske piloter var vel hurtige på aftrækkeren. Hvornår er det to ubåde, der kommer i klammeri?

Supermagternes flådefartøjer gnubber sig helt bogstaveligt daglig op ad hinanden. Indimellem sejler de på spiontogter ind i hinandens havne, sådan som man kan læse det i Pike-rapporten, der er en kongreshøring om CIA fra 1977.

[Jens Thoft]

På andre tidspunkter nøjes flådefartøjerne med at foretage provokatoriske øvelser, så modparten reagerer. Det skete f.eks. den 30. september 1982, hvor en meget stor amerikansk flådestyrke foretog en øvelse uden for den sovjetiske flådebase Petropavlovsk, og det medførte sovjetisk skinangreb med Backfire-bombefly.

Ugen efter var det galt igen i Det Japanske Hav, hvor sovjetiske flådestyrker udførte et fingeret søslag imod amerikanske styrker, som man følte foretog provokatoriske øvelser; også dér indsatte man Backfire-bombere.

I 1984, den 2. april helt præcist, kommer den amerikanske fregat »Holt« i klammeri med det sovjetiske hangarskib »Minsk«, som affyrer lyskugler – som i øvrigt rammer – mod den amerikanske fregat i et forsøg på at forhindre den i at sejle for tæt til hangarskibet.

I Pikerapporten, som jeg har nævnt tidligere, behandles et teknisk avanceret maritimt program for rekognoscering med ubåde i fjendtlige farvande. Rapporten fastslår, at programmet er særdeles risikabelt, »idet det har medført mindst 9 regulære kollisioner med fremmede flådefartøjer og over 110 mulige afsløringer«. De fleste af disse ubåde var under deres operationer udstyret med atomvåben. I en enkelt af disse kollisioner var den amerikanske ubåds mandskab gået i gang med at klargøre atomvåbnene, fordi det forventede at blive beskudt.

I 1986 lykkedes det den amerikanske kvæker-fredsorganisation af få frigjort en rapport om flådens uheld. Dér har man jo en større grad af åbenhed i forvaltningen, end vi har i Danmark, når det drejer sig om militære forhold. Denne rapport viste, at i alt 630 atomare uheld indtil da var sket på den amerikanske flådes fartøjer, og de sovjetiske uheld anses af eksperter for langt at overstige de amerikanske i størrelse og alvor.

Der ligger allerede i dag på havets bund 8 reaktorer; 2 stammer fra sunkne amerikanske ubåde, 6 stammer fra 3 sunkne sovjetiske ubåde, der hver er udstyrede med 2 reaktorer. Hertil kommer et betydeligt antal atomvåben, herunder i øvrigt også engelske som følge af sænkninger under Falklandskrigen.

Disse reaktorer og disse sprænghoveder indeholder betydelig mere radioaktivt materiale end alt det lavradioaktive materiale, som de nordiske regeringer, i øvrigt med god grund,

har udtrykt så stor bekymring over, når det dumpes i Atlanterhavet. Da der er tale om plutonium i meget betydelig mængde, spiller det for miljøet en ringe rolle, at der går nogen tid, før sprænghovederne er gennemtærede. For så vidt angår reaktorplutoniumet slipper det ud til havområderne, når den sunkne ubåd kolliderer og de varme partikler stiger til vejrs og spredes med havstrømmene.

Atomvåbnene og atomreaktorerne i vore farvande udgør altså en helt reel trussel mod vores liv og vores miljø, en trussel, som det er uansvarligt ikke at tage højtideligt.

Et særligt problem har vore grønlandske og færøske venner. Færøerne er meget små, og udbyrder der brand i et atomdrevet skib ud for Færøerne, vil alle øerne kunne blive voldsomt forurenet. Grønlænderne har det specielle problem, at det arktiske miljø er langt mere sårbart over for forurening end sydligere himmelstrøg, hvor den biologiske omsætning er hurtigere.

På den baggrund er det ikke så underligt, at Vestnordens Parlamentariske Samarbejdsråd i sommeren 1988 udtrykte den største bekymring over »den miljøtrussel, som den voksende fare for uheld på grund af militær aktivitet i havområderne repræsenterer«. Kort tid senere udtrykte i øvrigt Warszawapagtens ministerråd en ganske tilsvarende bekymring i det dokument, der hed: »Våbenkapløbets følger for miljøet og andre aspekter af den økologiske sikkerhed«.

De militære reaktorer opfylder slet ikke de krav til sikkerhed og kontrol, som gælder for civile reaktorer, og der er permanent flere militære reaktorer i de nordiske nærømråder, end der er reaktorer i hele Europa på denne side Ural. Af de ca. 500 amerikanske, britiske, franske og sovjetiske skibe, der er udrustede med atomvåben eller atomreaktorer, opererer ca. 100, fortrinsvis sovjetiske, i Østersøen. Vi har dem altså i vore farvande, som er internationale gennemsejlingsfarvande, og vi har dem i vore havne, når de er på flådebesøg. Vi kan ikke se bort fra de farer, som flådeoprustningen medfører.

På den baggrund synes jeg, det er skandaløst, at den danske regering hidtil ikke har taget noget initiativ i NATO til at få sat flådenedrustning på dagsordenen. Der er brug for tillidsskabende foranstaltninger, for varsling af øvelser, for regler, der sikrer en vis fysisk afstand mellem fartøjerne, osv. Aftalerne mellem Sovjet-

[Jens Thoft]

unionen, Storbritannien og USA om sømilitære incidenter er ikke nok, men det er da et skridt i den rigtige retning.

Hvis de borgerlige politikere mener, at den sovjetiske flåde udgør den faktiske militære trussel mod os, som NATO's flåde i øvrigt også gør det mod Warszawapagten, så var det da helt oplagt at inddrage dette område i de kommende nedrustningsforhandlinger og gøre en særlig dansk indsats, for det er altså os, der har dem i vores baghaver.

Det kan da ikke passe, at regeringen og de borgerlige politikere er mere interesserede i at støtte USA end i at få demonteret de trusler af militær og miljømæssig art, som eksisterer i vores eget nærrområde.

Jeg skal på denne baggrund fremsætte følgende forslag om motiveret dagsorden på vegne af SF – nå ja, og SF og SF. Vi plejer jo at være flere partier om en sådan dagsorden. Det må man undskylde. Forslaget lyder således:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Idet Folketinget udtrykker sin bekymring over den tiltagende oprustning til søs, pålægges regeringen

- at støtte afholdelse af konsultationer mellem NATO og Warszawapagten om begrænsning af den maritime oprustning og iværksættelse af tillidsskabende foranstaltninger til søs samt sikre, at dette spørgsmål rejses på NATO-ministerrådsmøde inden udgangen af 1989,
- at undersøge mulighederne for tillidsskabende foranstaltninger i Østersøområdet på baggrund af de sovjetiske udspil, herunder at opfordre Sovjetunionen til at inddrage landgangsfartøjer i Østersøen i den bebudede tilbagetrækning af sovjetiske styrker, samt
- at iværksætte et studium af krigsrisici og miljørisici som følge af uoverlagte handlinger, kollisioner, fejlflyvninger eller fejl navigering om bord på atomdrevne og atombevæbnede krigsskibe,

hvorefter Tinget går over til næste sag på dagsordenen.«

(Dagsordensforslag nr. D 20).

Første næstformand (Henning Rasmussen):

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Dette forslag indgår nu i de videre forhandlinger.

Hans Hækkerup (S):

Vi deler i Socialdemokratiet fuldt ud den bekymring over oprustning til søs, som forslagsstillerne til denne forespørgsel har givet udtryk for her i dag.

Den sovjetiske flådeopbygning i 1970'erne og den mere offensive amerikanske flådestrategi i 1980'erne har ført til en ændring af den sikkerhedspolitiske situation i havene omkring de nordiske lande, og denne udvikling er en trussel mod Nordens status som lavspændingsområde.

Hvis de planer, som næres i nogle NATO-kredse om fremskydning af krydsermissiler på overfladeskibe, blev til virkelighed, ville denne status være endnu mere truet.

Derfor er det selvfølgelig også vores ønske, at der sker en reduktion af antallet af atomvåben til søs, og at der aftales tillidsskabende foranstaltninger, som reducerer risikoen for, at der udbryder krig ved en fejltagelse, eller at der sker ulykker, som nemt kan resultere i miljøkatastrofer.

Vi er også bekymrede over de maritime styrker, som befinder sig endnu tættere på os i Østersøen. Gennemførelsen af en traktat om Norden som atomvåbenfri zone vil yde et væsentligt bidrag til at reducere den trussel.

Ikke mindst er vi bekymrede over det betydelige antal landgangsfartøjer, de amfibiestyrker, som Warszawapagtlandene har i områderne omkring Østersøen, og som udgør en særlig trussel set fra de danske øer.

Derfor er det selvfølgelig klart i dansk interesse at få disse styrker inddraget i kommende nedrustningsforhandlinger. I første omgang er de ikke kommet med i mandatet for de forhandlinger om konventionel nedrustning, der starter i Wien den 9. marts i år, fordi disse kun omfatter landstyrker og ikke maritime styrker og således heller ikke amfibiestyrker. Faktisk er det USA og ikke Sovjetunionen, som har insistet på, at det skulle være sådan, fordi USA og NATO globalt er overlegne på havene. Men ærlig talt har vi ikke rigtig fantasi til at forestille os, at Sovjetunionen, som er en landbaseret magt, vil forhandle sin overlegenhed i Central-europa helt væk, uden at USA reducerer sin overlegenhed til søs.

Derfor mener vi, at vi i NATO-alliancen så hurtigt som muligt bør drøfte, hvad vores holdning er til tillidsskabende foranstaltninger til

[Hans Hækkerup]

søs. Men det har USA og England hidtil blokeret. Alligevel rejste jeg spørgsmålet på NATO-parlamentarikermødet i Hamburg i november, og sammen med partifæller fra Norge, Island, England, Holland og Vesttyskland stillede jeg et ændringsforslag om, at NATO skulle udforske tillidsskabende foranstaltninger til søs.

Og minsandten om det ikke blev vedtaget – endda enstemmigt! Desuden vedtog forsamlingen at nedsætte en ny underkomité, som skal beskæftige sig med tillidsskabende foranstaltninger i almindelighed, og heri indgår selvfølgelig også tillidsskabende foranstaltninger til søs. Danmark er repræsenteret af hr. Pelle Voigt og mig.

Samtidig har vi bedt Det Sikkerheds- og Nedrustningspolitiske Udvalg om at udarbejde skriftligt materiale om iværksættelsen af tillidsskabende foranstaltninger inden for det sømilitære område. Opgaven bliver nu at udnytte de muligheder, også et lille land som Danmark har for at påvirke, hvad der skal være alliancens politik.

Da Den Nordatlantiske Forsamling kun er et rådgivende organ og ikke et beslutende organ inden for NATO, mener vi, det er vigtigt, at den danske regering i NATO's beslutende organer arbejder for dette synspunkt.

Jeg skal på Socialdemokratiets, Det Konservative Folkepartis, Venstres, Det Radikale Venstres og Centrum-Demokraternes vegne stille følgende:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Idet Folketinget konstaterer, at Den Nordatlantiske Forsamling har opfordret NATO til at udforske tillidsskabende foranstaltninger til søs, opfordres regeringen til at arbejde herfor med henblik på at tilvejebringe de nødvendige forudsætninger for at videreudvikle sådanne foranstaltninger også på det sømilitære område.

Tinget går herefter over til næste sag på dagsordenen.«

(Dagordensforslag nr. D 21).

Første næstformand (Henning Rasmussen):

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se overfor). Også dette forslag indgår nu i forhandlingen.

Per Stig Møller (KF):

I forrige samling var vi i debatten om Norden som lavspændingsområde den 9. november 1987 enige om, at truslen mod os i Skandinavien var blevet forværret på grund af den sovjetiske opbygning af flåderne i de nordlige farvande.

Trods al tale om det modsatte er truslen faktisk ikke blevet mindre siden. Vi gjorde også dengang opmærksom på, at vor alliance er af sømilitær art, medens Warszawapagten er kontinental. Forstærkninger skal følgelig komme til os over havet, medens forstærkningerne inden for den anden alliance blot skal rulle frem over landjorden.

Hvis vi følgelig begyndte med at indgå aftaler inden for det maritime område alliancerne imellem, ville vi kunne bringe os i den situation, at vi havde svækket vore forstærkningsmuligheder, alt imedens de andres var forblevet intakte.

Dette alvorlige problem bliver ikke mindre alvorligt af, at Warszawapagten landmilitær er offensivt indrettet, medens vore søforbindelser er defensive, idet de først og fremmest er beregnede til at forstærke en angrebet part.

Eftersom vores forhandlingsstrategi, som Folketinget gav tydeligt udtryk for i dagsordenen af 14. april 1988, altså den anden af dem, går ud på at nedbygge de konventionelle uligheder af offensiv karakter, må vores første mål følgelig fortsat være at få fjernet den landmilitære asymmetri, herunder først og fremmest at eliminere mulighederne for at levere overraskelsesangreb med evne til at tage og fastholde terræn, således som ministeren var inde på det i sit svar.

Dette mål er også NATO's, og det har fået førsteprioritet i de kommende konventionelle nedrustningsforhandlinger, som alliancelandene nu er blevet enige om at videreføre.

Det sømilitære spiller selvsagt en betydelig rolle for os, og vi har gang på gang fremhævet den trussel, som de sovjetiske amfibiestyrker og landgangsfartøjer udgør for os, og som hr. Jens Thoft jo også var inde på. Derfor er vi selvfølgelig godt tilfredse med, at Stockholmdokumentet, som ministeren minder om i sin besvarelse, omfatter landmilitære aktiviteter, herunder landgangsøvelser med amfibiestyrker, men ikke uafhængige sømilitære operationer. Hermed er vore interesser ganske godt varetaget i denne omgang.

[Per Stig Møller]

Men vi vil gerne videre, og vi vil gerne føle os mere trygge. Det er grunden til, at Udvalget vedrørende Dansk Sikkerhedspolitik i år skal drøfte spørgsmålet om iværksættelse af tillidskabende foranstaltninger inden for det sømilitære område.

Samtidig kan just den kendsgerning, at vi er på vej mod en sådan drøftelse i udvalget, skabe forundring over, at SF alligevel har ønsket en speciel debat i dag. Det materiale, der skal lægges til grund for udvalgets videre arbejde med dette emne, foreligger, som SF ved, efter aftale i udvalget først om nogle måneder. I udvalget skal vi til den tid drøfte nye indsatsmuligheder. Ønsket herom er allerede i november i fjor fremsat af NATO's parlamentariske forsamling, som hr. Hans Hækkerup var inde på det. Resolution nr. 200 opfordrer NATO til at udforske sømilitære tillidsskabende foranstaltninger, og nr. 203 gentager denne opfordring til regeringerne.

Denne udforskning vil finde sted og kan komme til at spille ind i videreførelsen af Stockholmforhandlingerne, hvor antallet af amfibiefartøjer og øvelser med disse kan sættes ned. Men indtil videre må vi, som den norske forsvarsminister, Johan Jørgen Holst, ifølge Aftenposten fra 10. januar 1989 udtrykte det, passe på, at de sømilitære tillidsskabende tiltag i nord »ikke virker til fordel for den stormagt, som ligger nærmest.«

Hvad denne stormagt angår, er det desværre en kendsgerning, at den ikke tager noget tillidvækkende initiativ over for os på dette område. Det gør USSR ellers mod øst, hvor det ifølge Gorbatsjov agter at nedskære tropperne og marinen med 200.000 mand. Her i vort område har man også bebudet store nedskæringer, som vi naturligvis hilser velkommen, men de berører ikke marinen.

Eftersom Danmark ikke just har bidraget til oprustningen i Østersøen, ville Sovjet vise en seriøs vilje til at få øget tilliden, ifald det ensidigt begrænsede sin store søkapacitet og sendte sine amfibiestyrker hjem sammen med de 1.000 spetznaz-soldater, der står rede til at blive sat i land hos os for at udøve terror i indledningen af et eventuelt angreb. Vi har intet af den slags og ingen offensiv kapacitet og derfor ikke noget at byde på som første skridt mod en sømilitær nedrustning. Men det har Warszawapagten sandelig.

Ved at foretage et sådant skridt kan USSR i gerning bekræfte, hvad Gorbatsjov så sent som den 16. januar i år talte om i Pravda, nemlig at USSR har besluttet at ændre sin styrkeopbygning for de væbnede styrkers vedkommende i en defensiv ånd. Lad denne defensive ånd sprede sig til den sovjetiske marine, for inden for vores hersker den faktisk allerede.

Endelig kunne forespørgerne formentlig forestille sig, at vi skulle indgå separataftaler med USSR; det kunne der jo ligge i dagsordenen. Det kunne selvfølgelig være hyggeligt: Til gengæld for vore tre fregatter i mølposen kunne USSR så lægge tre; til gengæld for én skrottet ubåd kunne USSR skrotte én. Jo, på den måde kan vi hurtigt blotlægge Danmark og øge vores usikkerhed.

Enhver vil kunne se, at kun i en større alliancepolitisk sammenhæng og set sammen med det landmilitære kan Danmark opnå mindre utryghed. Derfor har vi tilsluttet os NATO's forhandlingsoplæg og -plan, og derfor er vi også her enige med Johan Jørgen Holst, som i den nævnte artikel citeres for følgende: »Nærheden til Sovjetunionens baser i nord gør det nødvendigt med et fremskudt forsvar af NATO's sømilitære styrker.«

Kunne vi da ikke indgå specielle aftaler for Østersøens vedkommende? Vores trussel består jo i Warszawapagten Østersøflåde.

For det første ville dette bryde med alliance-solidariteten og lægge grunden til specielle zonearrangementer, der blot ville gøre en del af Vesteuropa mere usikker, fordi andre er blevet mere sikre, hvilket just er nordmændenes frygt. Og for det andet ville det fremme udviklingen mod at gøre Østersøen til det sovjetiske hav, som USSR og førhen Rusland altid har stræbt efter.

En speciel regulering af flådestyrkerne i Østersøen advarede SNU da også imod i »Flådestyrker og nordisk sikkerhedspolitik« fra 1986, hvor man i bind 1, side 268, skrev, at »en sådan regulering vil rejse mange problemer« – og forklarede dette på følgende måde:

»Den ville næsten uvægerlig indebære en begrænsning af bevægelsesfriheden i Østersøen for de NATO-stater, som ikke er kyststater, medens tilsvarende begrænsninger ikke ville gælde Sovjetunionen. Dette ville fremme de sovjetiske tanker om Østersøen som et lukket hav. En sådan udvikling kunne let medføre yderli-

[Per Stig Møller]

gere sovjetisk overvægt i Østersøen. I det hele taget synes alle forslag, der betyder, at Østersøen får en særlig status, således også tillidsskabende foranstaltninger specielt for Østersøen, at rumme denne vanskelighed.«

Jeg tror derfor, at der er al mulig grund til at se nærmere på hele dette problemkompleks i Sikkerhedsudvalget og holde tungen lige i munden og drøfte hele dette kompleks videre under de nye forhandlinger, der nu går i gang efter Wienkonferencens positive afslutning.

Så skal jeg i øvrigt, hvad forespørgslens sidste emner angår, henvise til udenrigsministerens svar, som vi er enige i.

Gert Petersen (SF):

Stormagternes krigsflåder har to privilegier: Med deres blotte tilsynskomst kan de store krigsskibe bestyrke vennerne i troen, og de kan indgyde alle andre respekt og måske rædsel. Men i øvrigt – og det er det andet privilegium, de har – færdes de jo dér, hvor offentligheden ikke ser dem. Det er svært at lave en protestdemonstration ude i Atlanterhavet mod et atomkraftværk, der sejler rundt i store havdybder. Det meste af tiden er krigsflåderne usynlige for os alle.

Det er vel grunden til, at flådeoprustningen har kunnet gå så uforstyrret for sig. Der er selvfølgelig også andre årsager, men det er en væsentlig årsag. Det gør imidlertid ikke flådeoprustningen mindre farlig. 30 pct. af samtlige atomsprængladninger er anbragt om bord på skibe. Samtidig har traditionen forlenet flådestyrkerne med stor selvstændighed. F.eks. er den amerikanske flådes krigsskibe fritaget for den ellers strenge kontrol fra præsidentens side, som landstyrkerne er underkastet, når det gælder affyring af atomvåben.

Af de ca. 16.000 søbaserede atomladninger er ca. 6.000 monterede på taktiske atomvåben, dvs. krydsermissiler, dybvandsbomber og torpedoer og bomber på hangarskibe osv.

Det er jo rigtigt, som udenrigsministeren siger, at det man kalder de strategiske, altså de langtrækkende, atomvåben, raketterne, er med i START-forhandlingerne, men disse taktiske atomvåben er ikke med i START-forhandlingerne. Amerikanerne inkluderede dem ikke i 1982, da de foreslog forhandlingerne. Russerne spurgte: Hvorfor skal de ikke med? De ville egentlig have dem med, men amerikanerne vil-

le ikke, og russerne pressede ikke særlig meget på, for nu var de selv kommet i gang med en hel del af disse farlige taktiske våben, især krydsermissilerne, og var selv gået i gang med en oprustning. Derfor syntes de, at det måske også var meget rimeligt at holde dem udenfor.

Det er det særlige træk ved de taktiske atomvåben – især krydsermissilerne og torpedoerne – at det er uendelig svært i en nedrustningsaftale at kontrollere, hvad det er for nogle våben. Er de atomarmede, eller er de ikke? Det er offensive våben. De udgør det første trin på den atomare optrappingsstige. De strategiske våben er dem, man skal bruge og bruger til at skræmme modparten fra at starte et angreb med, men de taktiske atomvåben er dem, man bruger, når der udbræder krig – og meget hurtigt. De udgør et felt, hvor fejlmeldinger, fejlopfattelser og fejlurderinger kan få skæbnsvanget betydning.

Derfor foreslog præsident Reagans chefforhandler i nedrustningsspørgsmål, Paul Nitzke – som åbenbart har et andet syn på disse sager end udenrigsministeren, hr. Per Stig Møller og andre – i april 1988, at man skulle gå i gang med at forhandle for at få fjernet samtlige taktiske atomvåben fra de to supermagters flåder. Men han talte her som privatperson, og hans ord vandt ikke genklang hos chefen. Tværtimod har USA – det er jo sandheden – gang på gang, også ganske officielt, modsat sig at drøfte nogen form for nedrustning til søs.

Det er karakteristisk – her kommer jeg ind på det, som også udenrigsministeren var inde på, men ud fra en noget anden synsvinkel – at der nu i Wien er opnået enighed om, at de to pagter bl.a. skal forhandle »for at opnå fremskridt i nedrustningen med henblik på at formindske den militære konfrontation og forstærke sikkerheden hos alle.«

Disse forhandlinger om de konventionelle styrker skal omfatte området fra Atlanten til Ural. Men så læser man: »Flådestyrker og kemiske våben vil ikke blive behandlet.« Kemiske våben kan jeg forstå forhandles andetsteds. Men om flådestyrkerne er ingen forhandlinger i gang, og man skulle ellers mene, at flådeopbygningen har en vis betydning for Europas sikkerhed.

Der tales om overraskelsesangreb og der kan faktisk godt iværksættes overraskelsesangreb fra søsiden. Jeg ved ikke, om udenrigsministe-

[Gert Petersen]

ren har hørt om det, men det kan der. Og hvis man vil tale om at forhindre overraskelsesangreb i Europa, skal man selvfølgelig også have søsiden med.

Jeg kan kun finde det ene svar på, at det ikke er kommet med, at USA ikke vil forhandle herom. Man har nemlig fra sovjetisk side presset på for at få de tilgrænsende havområder med. Man har faktisk presset så meget på, at uenigheden om det spørgsmål i årevis blokerede for en løsning, sådan at man kunne komme i gang, helt tilbage for flere år siden, mange år siden faktisk. Da man kom ind på, at landområdet skulle udstrækkes til Ural, stillede Sovjet som modfordring, at så skulle et stykke af Atlanterhavet med. Det stod det på i lang, lang tid. Man kunne ikke blive enig, men det er man altså blevet.

Når flådestyrkerne ikke er kommet med, er det, fordi Sovjet til sidst gav efter for den vestlige holdning. Dermed bortfalder mulighederne for i denne ramme at drøfte Gorbatjovs forslag i Murmansk i oktober 1987, f.eks. om begrænsning af flåde- og flyaktivitet i de nordlige havområder eller om indskrænkning af store flåde- og flyøvelser og indbydelse af observatører til at overvære dem, ganske som man er blevet enige om at gøre, når det drejer sig om manøvrer på landjorden.

USA hævder, at sådanne tiltag strider mod princippet om havenes frihed. Det er barokt, at det skulle stride mod princippet om havenes frihed at indbyde observatører, der kan overvære flådeøvelserne.

Jeg tror også, at de reelle grunde er nogle andre. USA og Vesten er nemlig, modsat hvad vi så ofte hører, stort set de stærkeste til søs. Kun med hensyn til antallet af atomubåde fører Sovjet med en overvægt på 1,3:1. Hvis vi ser på den atomare bevæbning af disse ubåde, ser vi, at billedet ganske vist er omvendt: Så er det USA, der er overlegent, og mærkeligt nok i samme forhold, 1,3:1.

Hvad angår overfladeskibe og amfibieskibe, er den vestlige overlegenhed meget betydelig. Den kan sammenlignes med den sovjetiske tankoverlegenhed til lands. Men på det punkt har Sovjet nu langt om længe indvilliget i at forhandle. Hvorfor kan USA så ikke indvillige i at forhandle om søstridskræfterne?

Kan det hænge sammen med, at netop når det drejer sig om strategien, har USA på ganske

samme måde eller som en parallel til den sovjetiske tankstrategi udviklet en offensiv flådestrategi for det tilfælde, at en krig skulle bryde ud? Denne strategi går altså ud på, at man i tilfælde af krigsudbrud skal angribe fjenden, hans hovedlinjer, hans hovedbaser, også oppe ved Murmansk. Det er måske for ikke at få den strategi undergravet, at USA er så modvilligt over for forhandlinger.

Men der kan være én årsag til. Flåden kan jo kompensere for afskaffelse af mellemdistance-raketterne på landjorden. De er nemlig ikke forbudt til søs. USA har 150 atombevæbnede krydsermissiler om bord på krigsskibe, og de har en rækkevidde på 2.500 km. De ville være forbudt, hvis de var på land. Planen er at deployere 4.000 inden år 2000 om bord på skibe, og mindst 750 af disse vil være atombevæbnede.

Også Sovjet har søbaserede krydsermissiler i et større antal, men med langt mindre rækkevidde, i de allerfleste tilfælde under 600 km. De sovjetiske planer er stadig væk langt mere hemmelige end de amerikanske, men jeg er helt sikker på, at hvis vi får et rustningskapløb på det område, er Sovjet også med i det.

Det kan ikke være i dansk interesse, at flådestyrker holdes uden for nedrustningsbestræbelserne. Er hr. Per Stig Møller ikke interesseret i at få forhandlet de sovjetiske landgangsfartøjer i Østersøen bort? Det er SF i hvert fald. Eller i at få begrænset flådeaktiviteterne i vores del af verden, sovjetiske såvel som amerikanske? Vi føler os ikke trygge ved, at der ifølge beregninger foretaget af Greenpeace bestandig befinder sig 5.700 søbaserede atomladninger og 282 atomreaktorer, sovjetiske og amerikanske, i farvandet omkring de nordiske lande.

Vedtages SF's dagsorden, har Folketinget klart tilkendegivet, at Danmark ønsker disse spørgsmål inddraget i nedrustningsforhandlingerne. Jeg vil sige til hr. Per Stig Møller, at vi ønsker ingen separat aftale med Sovjet, for det er ikke det, der er tale om.

Hvad angår den af hr. Hans Hækkerup foreslåede dagsorden, vil jeg sige, at det er muligt, at den har samme sigte – alt er jo muligt her i verden. Men ordlyden forekommer mig mystisk, og jeg synes, at forholdsordsleddene, for at sige det brutalt, hober sig op som planker i en tømmerstabel.

[Gert Petersen]

Så vidt jeg kan læse, opfordres regeringen til at arbejde for – hvordan den skal gøre det, siges der ikke noget om; om den skal banke forsigtigt på døren eller den skal lægge et forslag på bordet, hører vi ikke noget om – at NATO udforsker tillidsskabende skridt til søs. Hvad betyder det? Skal man oprette en studiekreds eller tegne kontrakt med et forskningsinstitut?

Formålet med denne udforskning angives at være »at tilvejebringe de nødvendige forudsætninger for at videreudvikle sådanne foranstaltninger« til søs. Hvad er det for nogle forudsætninger? Den virkelig nødvendige forudsætning er, at NATO erklærer sig villig til at forhandle – ikke for at give efter for russerne, det er ikke det, der er tale om. Og hvis man har andre forudsætninger i tankerne, er det dem, der gror i en syltekrukke.

Og hvad er det, der skal videreudvikles? Hvad er det for nogle tillidsskabende foranstaltninger til søs, der skal videreudvikles? Hvordan kan man videreudvikle noget, der i realiteten ikke eksisterer? Det var jo småting, udenrigsministeren nævnte.

Jeg kan godt nævne en større ting, nemlig havbundstraktaten. Bevar mig vel! Hvis det er den, man har haft i tankerne, og man nu forudser en gradvis opstigen fra Filippinergravens bund – det er 11 km nede – vil det tage tid, det kommer ikke til at gå hurtigt.

Jeg vil koge mine spørgsmål til hr. Hans Hækkerup ned til ét: Betyder dagsordenen, at Danmark skal foreslå NATO, at der indledes forhandlinger om tillidsskabende skridt på det sømilitære område? Er det det, der er meningen? Det er et spørgsmål, der kan besvares med ja eller nej.

Björn Elmquist (V):

Selv om forespørgslen handler direkte om de sømilitære spørgsmål, vil jeg starte med nogle få generelle bemærkninger, sådan som også de andre ordførere har gjort det.

Jeg vil fastslå, at det, der er karakteristisk for de militære forhold i vort nærområde, er Østersøens store rolle. I Østersøen er det de sovjetiske amfibiestyrker, landgangstropperne, og dertil kommer de egentlige flådestyrker, ubådene osv. osv. Det er det, der præger det, vi kan kalde det danske trusselsbillede. Sådant har det været i mange år. Sådant er det i dag. Om denne vurdering er forespørgerne, SF, og mit parti, Venstre, enige.

Når så det kommer til spørgsmålet om, hvordan vi bør reagere på denne tingenes tilstand, hører enigheden mellem SF og Venstre op. Vi svarer ved at gå ind for medlemskab af NATO, en solidarisk forsvarsalliance med gode resultater for sikkerheden i Europa og for hele verden. I dag har alliancesolidariteten ført til nedrustning og afspænding ikke bare i vor del af verden, men faktisk på globalt plan mellem supermagterne.

Et af grundsynspunkterne i NATO er, at sikkerheden er udelelig. Det vil sige, at der ikke kan komme særløsninger for enkelte områder eller delområder på tale, i hvert fald ikke uden at de bliver indpasset i en bred sammenhæng.

Det bringer mig til de lidt mere konkrete betragtninger med nogle eksempler. Af disse grunde advarede Venstre og advarer vi stadig væk imod forslagene om at gøre Norden isoleteret set til en atomvåbenfri zone. Det må passes ind i en bredere alliancemæssig sammenhæng. Derfor kræver vi, at sikkerhedsforhandlinger og nedrustningsforhandlinger med Sovjetunionen ikke føres særskilt af f.eks. Danmark. Det var interessant at høre, at det afviste hr. Gert Petersen også. Vi mener, de bør foregå mellem NATO og Warszawapagten.

Af disse grunde tilslutter vi os de forhandlingsoplæg og forhandlingsmandater vedrørende bl.a. de konventionelle styrker i Europa, som er fastlagt i første omgang i NATO og senere hen, allersenen, på CSCE-opfølgingsmødet i Wien. Der står, at NATO og Warszawapagtlandene i første omgang vil koncentrere arbejdet om de konventionelle landmilitære styrker. Våbenkontrol og nedrustning på det sømilitære område har ikke nogen direkte betydning for, at man når det opstillede mål. Mandatet for forhandlingerne om konventionel stabilitet omfatter derfor heller ikke flådestyrkerne.

Men det er lige så klart, at vi arbejder for på et senere tidspunkt at få de landtropper, der er tilknyttet amfibiestyrkerne, ind i billedet. Baggrunden for, at disse forhandlinger – der foregår andre forhandlinger, det fremgik klart af udenrigsministerens redegørelse om sømilitære foranstaltninger mellem supermagterne – skal tage deres udgangspunkt i præcis landtropperne, er flere, og jeg skal nævne tre af dem.

[Bjørn Elmquist]

Den ene ting har at gøre med den store ubalance, der er i Centraleuropa med hensyn til landtropper, hvor Warszawapagten har en kolossal overvægt, også den dag, hvor de nedskæringer, som Sovjetunionen og andre østeuropæiske lande på det seneste har stillet i udsigt – ensidige nedskæringer – måtte være gennemført. Selv den dag er den kolossale overvægt i østlig favør stadig en realitet.

En anden forklaring på, at det ikke er så enkelt at drage de sømilitære forhold ind, må være det faktum, at deployering af sømilitære styrker er anderledes end af landmilitære. Det er noget sværere at opføre, hvor sømilitære styrker hører til. Der er nogle af dem, der er i Østersøen, der klart er lokale. Men kommer vi ud i Nordatlanten, er der ting og sager, der gør det svært at sige nøjagtigt, om de hører med i diskussionen om europæiske sømilitære kræfter eller ej.

Den tredje ting, som allerede er fremhævet af flere af ordførerne og af ministeren, har at gøre med de geografiske forskelle i de to alliancer. Warszawapagten er et sammenhængende landområde, hvorimod der i NATO er den forskel, at Danmarks største allierede ligger på den anden side af Atlanterhavet. Det præger vore forbindelseslinjer og sætter vore forstærkningsmuligheder i et helt særligt lys.

Vi er afhængige af søfarten. Derfor mener vi heller ikke, at det er så ligetil en sag at kaste sig ud i gensidige nedskæringer i det sømilitære. Det kunne risikere hurtigt at føre til ny skævheder.

Forudsætningerne for, at vi kan videreudvikle – vi synes, ordet videreudvikle er rigtigt, fordi det er noget, der er sat i værk; hr. Per Stig Møller nævnte det fra Stockholmkonferencen, og det kan også nævnes fra andre lejligheder – på dette område, er, at der sker fremskridt i forhandlingerne om de konventionelle landtropper.

Det vil også være nødvendigt at analysere de sømilitære forhold nærmere, også hvad der kan komme på tale om de tillidsskabende foranstaltninger. Jeg synes, at det er meget interessant at se, at man fra norsk side har opstillet et helt katalog af en lang række sømilitære tillidsskabende foranstaltninger. Det er også på den baggrund, at vi er med til i Det Sikkerhedspolitiske Udvalg i Folketinget at få iværksat en nærmere undersøgelse af disse forhold i SNU,

og at vi skal have en tilbagemelding derfra inden grundlovsdag.

Alt i alt kan vi naturligvis bakke den dagsorden op, som er foreslået. Vi håber, at Folketinget vil vedtage den.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Jeg hørte, at hr. Bjørn Elmquist sagde, at det var en betænkelig sag. Han mente vel dermed, at det var vanskeligt. Principielt var han nu ikke modstander af at udvide tillidsskabende foranstaltninger til sømilitære forhold.

Jeg vil meget gerne have hr. Bjørn Elmquists forklaring på, hvorfor det er en betænkelig sag at indbyde fremmede observatører til at overvære sømilitære manøvrer, når man nu i en årække i Europa har været enig om, at det ikke var betænkeligt at indbyde fremmede observatører til at overvære manøvrer på landjorden. Hvad er forskellen? Hvorfor er det særlig ulad-siggørligt, når det drejer sig om havet?

(Kort bemærkning).

Bjørn Elmquist (V):

Det er jo nogle af de ting, som vi netop skal have gennemgået ved hjælp af den grundige analyse, vi har bedt om i SNU, men som jeg umiddelbart ser det, har det at gøre med, at en del af de sømilitære aktiviteter har med forbindelseslinjerne til vore store allierede at gøre. Det vil være meget svært at adskille, hvad der kan være en sømilitær manøvre, som har med forbindelseslinjer og forstærkninger at gøre, og hvad der kan have en mere offensiv karakter. Det er i hvert fald en forklaring, som jeg umiddelbart har hæftet mig ved; men om det holder for en nærmere ekspertanalyse, vil jeg gerne have afprøvet. Det er bl.a. derfor, at jeg har tilsluttet mig, at SNU kommer med en undersøgelse af disse forhold.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Jeg skal ikke forlænge debatten ret meget. Jeg vil bare sige, at har man ikke nøjagtigt det samme problem, når det drejer sig om landmilitære manøvrer? Hvad er de offensive, og hvad er de defensive elementer i dem? Det kan da også være svært at afgøre. Det er jo bl.a. det, observatørerne kan være med til at finde ud af.

[Gert Petersen]

Derved kan der skabes mere tillid; man ved, hvad hinanden foretager sig. Nøjagtig det samme kan naturligvis lade sig gøre på søsiden.

(Kort bemærkning).

Bjørn Elmquist (V):

Jeg skal ikke bestride, at hr. Gert Petersen har ret i det. Som jeg ser det, har man på et tidligere tidspunkt begivet sig ind i spørgsmålet om de tillidsskabende foranstaltninger for landtropperne. Her har man så efter grundige analyser og efter at have gennemgået forskellige modeller fundet frem til noget, der kan bruges. Det har man endnu ikke på det sømilitære område. Jeg tror og håber, at det vil lykkes. Den dag det lykkes, kan vi også komme i gang med tillidsskabende foranstaltninger på det område.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Da man indgik den første aftale i Europa om tillidsskabende foranstaltninger – bl.a. også, at man skulle notificere manøvrer, og at man skulle indbyde observatører, når manøvrerne var over en vis størrelse – havde man heller ikke nogen erfaringer for, hvordan det skulle gøres. Det var noget, man fandt frem til under forhandlinger. Det var skrivebordsarbejde, så fungerede det og blev afprøvet, og nu har man forbedret mekanismen meget stærkt igennem Wienforhandlingerne.

På samme måde kan man gøre, når det drejer sig om søsiden. Forudsætningen for overhovedet at komme i gang og indhøste nogle erfaringer er, at man sætter sig ned, ligesom man gjorde, da det drejede sig om landjorden, og forhandler og finder frem til en model. Men hidtil har det været umuligt at få sådanne forhandlinger i gang. Det er min pointe.

Anden næstformand (Lilli Gyldenkilde):

Vi er tilbage til ordførerrækken.

Annette Just (FP):

Spørgsmålet i denne forespørgsel er egentlig: Hvad agter regeringen at foretage for at inddrage den maritime oprustning i den igangværende nedrustningsforhandling?

Nu har vi fået regeringens udspil. Man har ladet bolden gå over til Socialdemokratiet. Det

er ikke første gang, vi har oplevet det. Det er ikke, fordi jeg synes, der er forfærdelig meget i den dagsorden, som regeringen og Socialdemokratiet i fællesskab har fremsat. På mig virker den lidt som at række tungen ud ad vinduet, men det sker der heller ikke så meget ved.

I stedet for at sige helt klart og tydeligt, hvad Fremskridtspartiets indstilling til dette dagsordensforslag er, vil jeg sige, at det er med i CSCE-processen, og det er med under START-forhandlingerne. Vi er ikke store nok som magt i NATO til at kunne dreje hele diskussionen til kun at være om, hvad Danmark mener. Det eneste, vi endnu en gang kan opnå, er at gøre Danmark fuldstændig til grin i det samarbejde, vi har med NATO. Man kan næsten frygte, at de til sidst siger: Vi gider slet ikke høre på Danmark mere.

Dette er et så vigtigt spørgsmål, at Fremskridtspartiet i hvert fald mener, at det kun kan forhandles mellem NATO og Warszawapagten, eller sagt på en anden måde: Det er altså et spørgsmål, der skal afvejes mellem Rusland og Amerika. Det er det, der skal til.

Men hvor kommer alle disse gyldne tanker fra, som bl.a. hr. Jens Thoft fremkom med? Vi hørte – hvis jeg hørte ret – at de fleste af oplysningerne kom fra kvækerne i Amerika, som havde fået fat i nogle oplysninger om, at der foregik øvelser, hvor man kom så tæt på hinanden, at man fik afprøvet, om ens egen forsvarsmekanisme virkede sådan, at man ikke ved en fejltagelse kom til at udløse en krig.

Hr. Jens Thoft, jeg er utrolig glad for, at den slags øvelser finder sted, således at vi kan forhindre, at der kommer en tredje verdenskrig ved en fejltagelse. Fremskridtspartiet vil i hvert fald støtte, at der bliver ved med at være den slags øvelser. Når hr. Jens Thoft taler om, at vi i hvert fald i Østersøen bør kunne gøre noget, skal jeg minde om, selv om det selvfølgelig ikke blev sagt her fra talerstolen, at Østersøen faktisk også bliver kaldt – hvis man kommer fra den anden side af vandet – Fredens Hav. Jeg synes, det er sådan et kønt navn. Jeg ville ønske, det var fredens hav. Jeg ville ønske, at man også på russisk forstod, hvad fred betød, og at man så – hvis man endelig skulle sige, at vi laver det som en dansk-russisk aftale – har vist vejen. Vi har såmænd lagt vores fregatter i mølpose. Godt nok stemte Fremskridtspartiet imod, det ved jeg godt. Så lad nu dem lægge nogle af de-

[Annette Just]

res landgangsfartøjer i mølpose, eller lad os se, om de tør. Det er ikke det, de vil. De vil have NATO-partnerne til ensidigt at nedruste, således at Fredens Hav betyder et Warszawahav, og det kan ikke være i Danmarks interesse.

Fremskridtspartiet går imod de fremsatte dagsordensforslag. Vi synes, det er pjat. Vi skal have lov til at være troværdige NATO-partnere. Dette vil kun være med til at ødelægge det.

(Kort bemærkning).

Jens Thoft (SF):

For at der ikke skal opstå fejl i debatten, er jeg nødt til at korrigere fru Annette Just. Den rapport, jeg citerede, var The Pike Report om CIA fra 1977, som omtalte det meget risikable ubådsprogram, som USA kørte på det tidspunkt, og hvor ubåde var kollideret med sovjetiske krigsskibe i sovjetisk territorialfarvand. Det var den type rapport, jeg omtalte.

Endelig vil jeg gøre fru Annette Just opmærksom på, når hun siger, at det er væsentligt at få Sovjetunionen til at lægge landgangsfartøjerne i Østersøen i mølpose, at SF deler fru Annette Justs synspunkt.

Jeg ville ønske, at den danske regering brugte den lejlighed, der faktisk er, til at sige til russerne, at når de nu har lovet at trække et antal offensive styrker tilbage fra Europa, kunne de passende begynde med landgangsstyrkerne, men det har ikke været muligt at formå den danske regering til at agere for at fjerne denne trussel. Det ved fru Annette Just også godt.

Anden næstformand (Lilli Gyldenkilde):

Vi er tilbage til ordførerrækken.

Jørgen Estrup (RV):

I Det Radikale Venstre deler vi SF's uro over den sømilitære oprustning. Grundlæggende medfører en flytning af de militære konfrontationsmuligheder fra landområder til havområder, at faren for utilsigtede og ukontrollerbare sammenstød øges, og at den sikkerhedspolitiske stabilitet derfor mindskes. Det gælder ikke mindst for så vidt angår a-våben.

Problemet er, at Danmark – og de nordiske lande i øvrigt – har meget ringe indflydelse på denne udvikling. Dette er den noget deprimerende konklusion i bl.a. SNU-publikationen »Flådestrategier og nordisk sikkerhedspolitik«, hvor man på side 275 skriver:

»Denne udvikling vil sandsynligvis fortsætte, og det må skønnes at være uden for de nordiske landes muligheder at øve afgørende og direkte indflydelse herpå. Det må konstateres, at dilemmaet mellem afskrækkelse og afspænding er blevet mere kompliceret og dermed også mere påtrængende.«

Det spørgsmål, som man derfor må rejse, og som vel også er det egentlige indhold i forespørgslen, er derfor: Hvad kan vi overhovedet med fornødt gøre fra dansk eller fra nordisk side for at trække i den rigtige retning for at reducere behovet for denne sømilitære opbygning? I samme SNU-publikation om flådestrategierne ser man kun én mulighed, og den opsummerer man lidt efter som følger:

»De nordiske landes begrænsede indflydelse på den sømilitære udvikling gør, at udviklingens mest oplagte konsekvens er, at det om muligt er blevet endnu vigtigere for de nordiske lande at medvirke til en overordnet politisk proces, der kan forhindre, at det kommer til en militær konfrontation mellem de 2 supermagter eller deres allierede.«

Det er den samme konklusion, vi har draget fra radikal side. Det er deltagelsen i de nært forestående forhandlinger om konventionel nedrustning i Europa ved forhandlingsbordet og i det forberedende arbejde mellem NATO-landene, som giver Danmark mulighed for at fremme afspændingen også på det sømilitære område.

Det er i dette lys, man skal se den interesse og aktivitet, vi fra radikal side har udfoldet for at få regering og Folketing i bred enighed til at tage udenrigs- og sikkerhedspolitiske initiativer og derigennem sikre Danmark størst mulig indflydelse på forhandlingerne. Derfor nærer vi også store forventninger til det arbejde, som nu er i fuld gang i Folketingets særlige sikkerhedspolitiske udvalg.

Der er som nævnt i citatet tale om en overordnet politisk proces om de konventionelle nedrustningsforhandlinger, og Danmark må se i øjnene, at det er styrkeforholdene på centralfronten i Europa, som nødvendigvis må dominere forhandlingerne. Sådan er det bare.

Men det mindsker ikke behovet for, at vi i Danmark analyserer de problemer, som i særlig grad knytter sig til det danske område og den danske sikkerhedspolitiske situation. Derfor har vi da også i Det Sikkerhedspolitiske Udvalg

[Jørgen Estrup]

både bedt SNU om at analysere de generelle spørgsmål om konventionel nedrustning og de mere specielle spørgsmål, f.eks. om tillidskabende foranstaltninger til søs. Det giver os mulighed for at tage hul på en debat, som allerede et stykke tid er foregået i Norge. Der er et behov for at få analyseret de forskellige muligheder for tillidsskabende foranstaltninger til søs: Hvilke der alene tjener til at forbedre det sikkerhedspolitiske klima, og hvilke der har en mere vidtgående indflydelse på afspænding og stabilitet. En sådan analyse vil også bidrage til belysning af, i hvilket omfang tillidsskabende foranstaltninger til søs faktisk rummer problemer for den sikring af de nordatlantiske forbindelsesveje, som NATO nødvendigvis må lægge stor vægt på, eller om der måske i nogle tilfælde er tale om en overdramatiseret frygt for overhovedet at beskæftige sig med det sømilitære område.

Det er præcis de samme overvejelser, som førte NATO's parlamentarikerforsamling til i november enstemmigt at opfordre til nærmere undersøgelser af tillidsskabende foranstaltninger til søs. Det er et initiativ, som vi fra radikal side hilser velkommen.

Det er klart, at man fra dansk side må lægge særlig vægt på, hvad der sker i Østersøområdet, herunder på den amfibiekapacitet, som Warszawa-pagten besidder. Stockholmaftalerne giver allerede mulighed for tillidsskabende foranstaltninger i forbindelse med landgangsøvelser for amfibiestyrker, men forhandling om selve truslen i amfibiestyrkerne må som nævnt nødvendigvis indpasses og underordnes de generelle forhandlinger om konventionel nedrustning – dem, der nu er blevet døbt om til NCAFE.

Spørgsmålet er imidlertid, om ikke netop Warszawa-pagten amfibiestyrker i Østersøområdet er et problem, som Danmark med god ret kunne forvente blev taget op af Warszawa-pagten selv helt uafhængigt af forhandlingerne om konventionel nedrustning. Alle de oplysninger, vi har fra vestlige kilder, peger samstemmende på, at ikke blot er Warszawa-pagten amfibiestyrker NATO's tilsvarende knusende overlegne, noget i retning af forholdet 5:1 eller mere, men en tilsvarende ubalance findes på hele det sømilitære område i Østersøen.

Var det ikke naturligt, om Warszawa-pagtländerne nu viste, at princippet om asymmetriske

nedskæringer er accepteret af alle værn i Østlandene, og at man derfor tog initiativ til ensidigt at tage fat på problemet?

Der er imidlertid noget, der tyder på, at der ikke er fuld enighed om, hvordan styrkeforholdene i Østersøen skal gøres op. Dagbladet Information bragte lørdag den 21. januar et interessant indlæg af en sovjetisk orlogskaptajn, som helt og aldeles bestrider den opfattelse af styrkeforholdet, som vi har i Danmark. Det hedder eksempelvis i kaptajn Mjasnikovs artikel, og jeg citerer:

»... og hvad angår marineinfanteriet, så er dets antal ubetydeligt i sammenligning med NATO's amfibiestyrker i denne zone«.

Den slags uenigheder ville det være godt at få ryddet ud i. Spørgsmålet er, om ikke allerede det aftalte mandat for de kommende forhandlinger om konventionel nedrustning giver muligheder for det. Der er under procedurereglerne en særlig bestemmelse, som siger, at deltagerne også vil fremlægge information bilateralt, og jeg spekulerer på, om ikke også udenrigsministeren er enig i, at der her er en direkte adgang til at tage spørgsmålet op.

Når det kommer til stykket, er misinformation om styrkeforholdet jo med til at skabe mistro og spænding, det vil sige præcis det modsatte af tillidsskabende.

(Kort bemærkning).

Pelle Voigt (SF):

Jeg vil gerne spørge hr. Jørgen Estrup, der ligesom jeg selv i NATO-parlamentarikerforsamlingen har støttet en enstemmig beslutning om, at man skal til at arbejde med tillidsskabende foranstaltninger til søs, om hr. Jørgen Estrup er af den opfattelse, at vi skulle gå ind for, at man f.eks. foretog en optælling af de atomvåben, der befinder sig på havet, så vi kan få et billede af, hvem der egentlig har flest. Er det en tanke, som Det Radikale Venstre kunne gå ind for?

(Kort bemærkning).

Jørgen Estrup (RV):

Det er muligt, at jeg ikke helt har set dybden i hr. Pelle Voigts spørgsmål. Min almindelige opfattelse af optællinger, hvad enten det vedrører konventionelle våben eller atomvåben, er, at de egentlig ikke tjener noget særligt formål.

[Jørgen Estrup]

Det er ikke antallet, der er afgørende for styrkeforholdet, men jeg synes, vi generelt skal arbejde med problemstillingen, sådan som vi gør i Det Sikkerhedspolitiske Udvalg.

(Kort bemærkning).

Pelle Voigt (SF):

Så vil jeg gerne spørge hr. Jørgen Estrup, om han ikke opfatter det som en vanskelighed, at eksempelvis den amerikanske flåde har den politik, at man konsekvent nægter at oplyse, om der er atomvåben til stede på flådens skibe eller ej og dermed i virkeligheden udelukker enhver form for optælling eller tillidsskabende foranstaltninger eller begrænsninger af atomvåben. Er det ikke sådan, hr. Jørgen Estrup, at så længe den amerikanske flåde opretholder den politik, er enhver tale om tillidsskabende foranstaltninger og atomnedrustning på havet en illusion? Hvordan kan man nedruste noget, som man hverken vil bekræfte eller benægte er til stede?

(Kort bemærkning).

Jørgen Estrup (RV):

Jeg mener, at den norske debat om tillidsskabende foranstaltninger til søs i allerhøjeste grad giver os belæg for at sige, at der er mange typer af tillidsskabende foranstaltninger, og dem synes jeg vi skal gå i gang med at analysere.

Arne Melchior (CD):

Hr. Jørgen Estrup indledte ordførertalen for Det Radikale Venstre med at erklære, at også han og hans parti er bekymrede. Ak ja! Det ser ud til, at hr. Jørgen Estrup ikke har lyttet til udenrigsministerens besvarelse af forespørgslen, for regeringen, inklusive regeringspartiet Det Radikale Venstre, giver heri ikke udtryk for, at der er særlig anledning til at være bekymret på det område, vi diskuterer i dag, ud over at man selvfølgelig altid kan være bekymret for ulykker eller uheld eller ufred, så det synes jeg var meget overflødigt fra regeringsordføreren hr. Jørgen Estrup.

Så modsat ham vil jeg sige tak til udenrigsministeren for et godt, et klart og et fyldigt svar, som også klart viser, at forespørgslen i og for sig er overflødig. Det kan man også sige om den dagsorden, som jeg er medforslagsstiller til. Den siger ikke noget nyt. Jeg vil dog gerne

kommentere den derhen, at dens hovedvægt drejer sig om at tilvejebringe de nødvendige forudsætninger for, at det af NATO allerede vedtagne – nemlig at udforske tillidsskabende foranstaltninger til søs – kan finde sted. Det er da helt fint, sådan skulle det også være i går, og sådan skal det også være i morgen, og så har vi haft en debat i mellemtiden, som ikke har flyttet noget i den retning.

Udenrigsministeren pegede meget klart – herlig klart, han har været inde på det før – på de geografiske omstændigheder, og han sagde noget i retning af, at det er afgørende, at forbindelserne over Atlanterhavet kan opretholdes, og at der er uhindret militær bevægelsesfrihed på havene. Ja, det kan jeg fuldstændig tilslutte mig. Dertil kommer for Danmark mere end for de fleste NATO-lande, at vi er helt afhængige af søværts frembragte forstærkninger, og vi er også i fredstid usædvanlig afhængige af havenes frihed, og denne må derfor beskyttes maksimalt, og det skal vi naturligvis ikke undslå os for vor andel i.

Det, man gerne vil, det, vi alle gerne vil, er: Tillid til, at freden kan opretholdes. Det er stabilitet, som sikrer dette. Hvordan skaber man bedst tillid og stabilitet? Efter CD's opfattelse helt klart gennem styrke, ikke gennem at ryste på hånden, ikke gennem at lade en eventuel modpart have klar overvægt og derfor eventuelt i en given situation føle lyster til at gå over egne grænser. Derfor skal også styrken på havet være helt klar som en tillidsskabende og stabiliserende faktor for at undgå brud på freden.

Som allerede sagt føler jeg ikke, at denne debat kan tilføre meget nyt, og jeg tvivler på, at den ville få så meget som en enspaltet omtale i medierne i morgen. Men for nu alligevel at muliggøre dette vil jeg da godt byde på en nyhed, et forslag, som er helt alvorligt ment fra CD's side. Fru Annette Just var inde på fregatterne, der ligger i mølpose. Hvis jeg husker ret, udgør de ca. 30 pct. af den danske flådes potentiale, og de ligger altså i mølpose. Vi har også stemt imod. Må jeg gøre opmærksom på, at der er en fornem chance til at hævde Danmarks forsvarsvilje, vor bevidsthed om nødvendigheden af havenes frihed og forsyningsliniernes funktion ved at pakke den ene af de to fregatter ud. Jeg tænker mig, at »Peder Skram« hurtigst muligt tages ud af sin mølpose og bemandedes, altså først gøres i stand og så bemandedes, og derefter,

[Arne Melchior]

at kommando hejses den 4. april i år, når NATO fejrer sit 40-års-jubilæum.

Det ville være i overensstemmelse med danske interesser, at dette helt moderne og funktionsduelige krigsskib deltager i NATO's Atlanterhavslåde. Det vil være i overensstemmelse med vore stolte flådetraditioner. Det vil tjene som et klart signal indadtil og udadtil. Over for vore partnere i NATO vil det være et kraftigt signal om, at vi inden for en overskuelig fremtid kan vende tilbage til et troværdigt maritimt partnerskab. Over for vore EF-partnere vil det være et fuldgældigt signal om danskernes vilje til at tage vare på egne maritime forpligtelser og rettigheder nu og i fremtiden. Over for Warszawa-pagtens endnu overvældende angrebspotential vil forslaget gennemførelse vise, at vi ikke blot i ord er solidariske med dem, der til daglig beskytter vor frihed og selvbestemmelse, men også i praktisk beredskab.

Skatteborgerne vil ikke mærke noget, eftersom begge fregatter er vedligeholdt i beredskab. Deres udrustning, eller altså den ens, og bemanning vil kræve en vis omfordeling af ressourcer, men da effekten vil være positiv over for det samlede forsvar, kan der til formålet omplaceres de ca. 150 personelnormer, der er behov for. Desuden skal flåden alligevel udanne og træne personel, og det kan vel ikke ske rigtigere og dygtigere eller billigere end netop ved at sende den ene fregat til NATO's Atlanterhavslåde. Ledig værftskapacitet på Orlogsværftet er til stede, og det antal arbejdsløse, der skal genansættes for en tid, betaler skatteborgerne i forvejen til.

Den nationale dårlige samvittighed over at skulle kassere to fuldt moderne og brugbare fregatter i milliardklassen vil nådigt kunne undgås. Danske redere kan i fremtiden have tillid til, at de mange skatte kroner, de hvert år lægger i statskassen, ikke mindst valutakroner, også vil bidrage til opretholdelse af et troværdigt beredskab til sikring af den fredelige sejlads i givet fald.

Jeg vil gerne anmode udenrigsministeren om at bede sin kollega forsvarsministeren om at foretage beregninger – og jeg skal understrege nettoberegninger, idet jeg jo har peget på en række omkostninger, der alligevel vil være at afholde – af, hvad der skal omfordeles inden for forsvarsbudgetterne, for at dette ikke kun maritime, men i det hele taget forsvarsmæssigt

gunstige signal kan blive givet. Det skal vises, at mølposen ikke er mølædt og ikke ædt op af orme, men at den er åben. Det er et faktum, at disse skibe ligger i brugbart beredskab efter nogen istandgørelse; det må også kunne betyde, at det ikke én gang for alle er bestemt, at de skal blive liggende dér, men at de skal bruges og bruges nu. Lad os gøre det i dette forår.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Jeg er sikker på, at hr. Arne Melchior kommer i avisen; det bør han bestemt komme i anledning af det grandiose forslag om nu at hive en af fregatterne ud af mølposen. Så skal styrkeforholdet nok ændre sig; så vil de ryste derovre i Warszawa-pagtlandene.

Men hvorfor skulle de egentlig gøre det? For forholdet er faktisk det, at det skib, der blev talt om, er en fregat, og jeg står her med opgørelsen fra Assembly of Western European Union, november 1987. Der er en slags trusseloversigt, og heri oplyset det, at der, netop når det drejer sig om destroyere og fregatter, er en kolossal overlegenhed på den vestlige side, idet der er 350 styk sådanne mod 187 på Warszawa-pagtsiden globalt taget.

Så ærligt talt, skal vi ikke spare os det dér gamle skib, som hr. Arne Melchior talte om? Vi har alligevel dobbelt så mange af den slags skibe, som Warszawa-pagtlandene har. Så jeg tror ikke, det vil være den store indsats. Jeg er sikker på, at hr. Arne Melchior kan finde på noget meget mere spektakulært, der vil kunne ændre styrkebalancen endnu mere afgørende i vestlig favør.

Men jeg kom egentlig op for at spørge, hvad hr. Arne Melchior sagde tidligere, inden han kastede sig ud i rehabiliteringen af den gamle fregat, for den dagsorden, som er foreslået også på hans vegne, siger slet og ret, at regeringen skal arbejde med henblik på at tilvejebringe de »nødvendige forudsætninger«. Ja, hr. Arne Melchior, undskyld jeg er rigtig dum, men jeg ved ikke, hvad der menes med de »nødvendige forudsætninger«. Vil hr. Arne Melchior være så venlig at fortælle mig det – og andre med måske?

(Kort bemærkning).

Jørgen Estrup (RV):

[Jørgen Estrup]

Hr. Arne Melchior lægger jo selv op til, at vi kaster os lidt over ham. Betragtningerne indledningsvis om det mærkelige i, at Det Radikale Venstre og jeg følte uro over den sømilitære opbygning, synes jeg egentlig var ganske malplaceret. Vil det sige, at hr. Arne Melchior faktisk er aldeles rolig ved den opbygning, og at det udtrykker CD's holdning? Så tror jeg egentlig, at hr. Arne Melchior står ganske alene sammen med CD i dette land, for alle forstandige mennesker kan se, at den opbygning ikke er af det gode i relation til at tjene nedrustning og afspænding, men den er måske nødvendiggjort af situationen i øvrigt.

Men for at hr. Arne Melchior nu ikke skal forledes til at tro, at der skulle være noget misforhold mellem, hvad regeringspartierne mener på dette område, vil jeg gerne tillade mig at citere fra den forespørgsel, vi havde den 9. december 1987 om Norden som lavspændingsområde. Der siger udenrigsministeren (Folketingstidende 1987-88, sp. 3502):

»Hele denne problemkreds, som altså vedrører den rolle, de sovjetiske flådestridskræfter med flystøtte kan spille i en væbnet konventionel konflikt af længere varighed, har gennem de seneste år været genstand for stigende opmærksomhed og sandelig også en stigende bekymring i NATO's militære instanser og især hos vores amerikanske allierede og i Norge.«

Jamen alle forstandige mennesker er naturligvis nervøse over den opbygning, for den er der da ingen der ønsker. Derfor synes jeg egentlig, hr. Arne Melchior skulle spare sig sådan nogle bemærkninger.

(Kort bemærkning).

Hans Hækkerup (S):

Det var næsten patetisk at høre hr. Arne Melchior synge Admiralens Vise én gang til. Den regering, hvoraf hr. Arne Melchior's parti jo var medlem, fremsatte i sin tid forslag, ikke om, at man skulle have fregatterne sejlene rundt, men om, at man skulle uddanne en ny mobiliseringsbesætning til fregatterne. Og sandheden er jo, at bare det forslag ville koste 80 mio. kr. om året i driftsudgifter. Det forslag, hr. Arne Melchior stillede her, ville sikkert være betydelig dyrere. Derfor kan jeg ikke lade være med at sige til mig selv: Hvis vi virkelig havde de penge, kunne jeg godt finde mange andre mere effektive måder at anvende forsvarsbudgettet på end at sende fregatterne ud igen.

(Kort bemærkning).

Arne Melchior (CD):

Jeg synes da, at hr. Hans Hækkerup skulle komme frem med sine gode ideer, hvis han har nogen; de skal da være velkomne. Jeg mener altså bare, at dette er en god idé, og jeg skal understrege, at jeg påpegede, at der alligevel skal uddannes og trænes sømilitært personel. Derfor har jeg bedt om en nettoberegning, og den vil vi få. Det er efter min mening mange penge værd for det samlede danske forsvar, at vi foretager en sådan foranstaltning.

Hr. Jørgen Estrups citat fra 1987 kunne jeg ikke følge med i under hans hastige oplæsning, men hr. Jørgen Estrups indledende bemærkning står i modstrid til udenrigsministerens ikke frygtsomme erklæring, men nøgterne, klare, realistiske fremstilling af sagen. Det var det misforhold, jeg gerne vil afdække, og det synes jeg lykkedes ganske godt.

Dernæst siger hr. Gert Petersen, at de ikke kommer til at ryste i Warszawapagtlandene over vores fregat. Jamen skulle jeg da have interesse i, at de skulle ryste? Overhovedet ikke! Jeg talte om tillidsskabelse og om stabilitet, og jeg ved da godt, at hele Danmark kan udtræde af NATO, uden at Amerika ryster af den grund, men det er jo ikke det, det drejer sig om; vi skal ikke forskrække nogen. Vi kan jo end ikke indsætte hangarskibe, eftersom vi ikke har nogen. Men vi kan da i det mindste indsætte det, vi har; enhver er forpligtet efter sin evne og sine muligheder og ikke derudover – end ikke hr. Gert Petersen. Derfor er der ikke nogen, der drømmer om, at dette her skulle være en verdenshistorisk begivenhed, så hr. Gert Petersen altså er sikker på at komme i avisen. Jeg skal ikke overdrive betydningen af denne gestus og dette signal, som jeg tillod mig at kalde det. Så når hr. Gert Petersen siger, vi skal spare os for den slags udgifter, er det, fordi hr. Gert Petersen er forsvarsmodstander, og vi andre er forsvarstilhængere.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Jeg har i denne forbindelse overhovedet ikke talt om at spare, men jeg synes da, at hr. Arne Melchior, hvis han ville opnå sit formål og have mere styrkebalance, skulle sætte ind på et område, hvor Vesten er underlegen i forhold til Warszawapagten.

[Gert Petersen]

Det, jeg sagde, var, at den vestlige side i forvejen har dobbelt så mange destroyere og fregatter til havs, som de har på den østlige side, så hvis der kommer én yderligere, forøger det vores overlegenhed med 1/350, det er klart, selv om jeg ikke ved, hvor meget den gamle fregat kan præstere. Men der er områder – det ved jeg hr. Arne Melchior er meget optaget af – hvor vi er underlegne; hvorfor sætter han så ikke ind dér?

Men nu forstår jeg på det hele, at det i virkeligheden var en tillidsskabende foranstaltning, det med at bruge den gamle fregat, og sådan kan man naturligvis også se på det. Hvis samtlige 350 fregatter på den vestlige side udskiftes med den type, vil det jo næsten være den rene nedrustning, så vidt jeg kan se, og så bliver det næste vel, at man trækker fregatten »Jylland« frem.

Men jeg spurgte egentlig hr. Arne Melchior om noget andet. Jeg spurgte: hvad er de nødvendige forudsætninger, der skal til for, at man kan komme i gang med tillidsskabende foranstaltninger på det sømilitære område?

(Kort bemærkning).

Arne Melchior (CD):

De nødvendige forudsætninger kunne jeg ikke nå i mit svar før, vil jeg sige til hr. Gert Petersen, da jeg kun havde 2 minutter til at besvare 3 korte bemærkninger.

De nødvendige forudsætninger er grundigt gennemgået i udenrigsministerens relativt korte indlæg, som hr. Gert Petersen har hørt på, ellers kan han måske låne udkastet til det. Dér er disse forudsætninger nøjagtigt gennemgået, og jeg har på CD's vegne givet tilslutning til denne gennemgang og kan altså ikke på 2 minutter gentage det, så meget mere som jeg har noget andet, jeg skal svare på, der klart belyser forskellen på SF's og CD's syn på disse ting.

Jeg har aldrig givet udtryk for, at en fregat fra Danmark kan ændre noget ved overlegenhed, underlegenhed eller styrkebalancen; det ville jo være det rene vås. Hvorfor lave mine ord og mit forslag, som man kan synes om eller lade være, om til rent vås? Det, det drejer sig om, er ikke, at Danmark kan sikre stabiliteten i verden. Jeg går ud fra, at hr. Gert Petersens og hans partifællers mange taler heroppefra om disse ting netop går ud på, at Danmark skal gøre det, Danmark formår i al sin lidenhed og

ubetydelighed. Hvorfor står vi og debatterer? Det er da ikke, fordi vi laver verden bedre eller om på nogen måde. Men det, det for os drejer sig om, er, at Danmark skal tage del, at Danmark skal tage ansvar efter sine kræfter og efter sin formåen, hvor ringe den end måtte være, i det, som er en fælles opgave, og som også i fredstid er en national opgave for os. Det er det, det drejer sig om, og ikke nogen kunststykker eller trusler eller om at få nogen til at ryste i bukserne. Det er den rene galimatias at gå så langt over for et ganske pragmatisk, simpelt forslag, der ligger inden for det muliges grænser.

(Kort bemærkning).

Annette Just (FP):

For en gangs skyld tror jeg nok, at jeg på Fremskridtspartiets vegne vil give hr. Gert Petersen ret. Jeg tror ikke, Danmark har det store behov for at sætte fregatterne ud på de store verdenshave. Men hvis vi skulle gøre noget fornuftigt med de fregatter, skulle vi bytte dem væk og få nogle minelæggere i stedet for, for det er nede ved Østersøen, at vi har brug for at kunne forsvare os, og det vil Fremskridtspartiet være med til til hver en tid. Lad os få nogle minelæggere, henholdsvis minestrygere, i bytte for de to fregatter. Så tror jeg vi får noget fornuftigt ud af det.

Glønborg (KRF):

Sømilitær oprustning bør altid, som enhver anden form for oprustning, vække bekymring. Oprustning er udtryk for en mellemfolkelig mistillid, som kan føre til verdens største ulykke, nemlig krig.

Men lad os erkende, at vi står i et dilemma, for det er jo sådan, at en manglende oprustning i én landegruppe i visse situationer kan være endnu farligere, nemlig hvis resultatet er en kraftig overmagt hos en anden gruppe. Derfor stræber vi efter en rimelig og tillidvækkende balance.

Om den maritime oprustning i specielt det nordiske område nogle bemærkninger:

Indtil kort før Cuba-krisen i oktober 1962 var Sovjetunionens flåde i det store og hele en kystflåde, men en vis opbygning i retning af en egentlig højsøflåde var dog i gang.

Cuba-krisen betød et vendepunkt i denne henseende. Især siden 1962 har Sovjetunionen

[Glønborg]

haft et særdeles ambitiøst maritimt byggeprogram omfattende bl.a. meget store overfladeenheder, f.eks. missilkrydsere og hangarskibe, og en bred vifte af ubådstyper med en udpræget offensiv kapacitet. Byggeprogrammet omfatter også en del landgangsfartøjer med plads til adskillige tusinde marinesoldater, tungt materiel, kampvogne m.v.

Der er ingen tvivl om, at et af de primære mål med denne massive flådeopbygning har været at opnå evne til at kontrollere Nordatlanten og afbryde de søværts forbindelser mellem USA og Vesteuropa i tilfælde af krig.

Så længe krigsrisikoen i vor del af verden er noget, der ikke helt kan udelukkes, er det af vital betydning for NATO-landene at være i stand til at opretholde den søværts forbindelse mellem USA og Vesteuropa til overførsel af forstærkninger og forsyninger i en krigssituation. Det er de erfaringer, vi har fra anden verdenskrig, som tvinger os til det. Det er baggrunden for opretholdelsen af de relativt store maritime styrker, som NATO-landene har i det nordatlantiske område.

Men naturligvis håber vi, at det nuværende gode klima mellem Øst og Vest vil vise sig at være stabilt og endda vise fremgang, og at det fører til reelle forhandlinger om reduktion af såvel de atomare som de konventionelle styrker i Øst og Vest. Det gælder naturligvis også de maritime styrker. Men forhandlinger om reduktion af disse skal naturligvis ses i sammenhæng med den totale styrkebalance mellem Øst og Vest. Det bliver utvivlsomt en langvarig og kompliceret forhandlingsproces, og det tjener ikke noget formål at prøve at isolere problemerne med hensyn til de maritime styrker fra dette bredere sikkerhedspolitiske aspekt.

I øvrigt er det aldeles afgørende, at NATO-landene står samlet om denne forhandlingsstrategi. Vi må med andre ord ikke lade os friste af f.eks. Gorbatsjovs Murmansk-tale til at bevæge os ind på tosidede forhandlinger mellem de nordiske lande og Sovjetunionen om sikkerhedspolitiske spørgsmål, for det var jo i realiteten, hvad Gorbatsjov i sin tid lagde op til. Vi må se alle disse problemer i en helhed, og i den forbindelse kan vi ikke løsgøre os fra vor alliance i NATO.

Kunne vi så være tilfredse og rolige, hvis vi bare altid har en magtbalance? Nej, der er én alvorlig grund mere til at være bekymret over

oprustningen, og det er, at en alt for stor del af denne verdens ressourcer og kræfter og evner herved fortsat vil blive brugt til noget, som i sig selv intet er værd og ikke er til gavn for nogen.

Derfor må vi hilse ethvert initiativ til at nedbringe magtbalancens niveau velkommen. Fra Kristeligt Folkepartis side skal der altid lyde en tak til enhver, som vil bidrage med tænkning og med aktiv handling for at bringe det samlede rustningsbalanceniveau ned. Derfor også en tak til Socialistisk Folkeparti, som har rejst denne debat i dag, men også tak til regeringen for det stykke arbejde, som vi har fuld tillid til bliver gjort fra regeringens side for netop at nå dette mål.

Vi har fået forelagt 2 dagsordensforslag til overvejelse, og jeg vil gerne sige, at Kristeligt Folkeparti er tilhængere af, at vi undgår enhver form for kamp. Vi kan heller ikke lide kamp på dagsordener, og derfor glæder vi os til at få lov til at opleve en gang imellem, at vi kan gennemføre en forespørgselsdebat og få rejst nogle problemer, uden at vi skal have sådan en krig på dagsordener. Så egentlig ville vi allerhelst være fri for dagsordener.

Men vi har jo set på dem, vi har ikke ønsket at være medforslagsstillere til nogen af dem, vi har fået forelagt, og vi har heller ikke selv udarbejdet nogen, og det er simpelt hen ud fra den betragtning, at vi egentlig synes, vi godt kunne undvære alle de dagsordener. Vi foretrækker, at beslutninger bliver vel forberedt og kommer frem i form af lovforslag og beslutningsforslag.

Vi ved efter den opbakning, der er fra partiers side, at regeringens dagsordensforslag vil komme til afstemning først, og jeg kan klart meddele, at Kristeligt Folkeparti kan tilslutte sig det, som står i regeringens dagsordensforslag, så vi agter at stemme for regeringens dagsordensforslag.

Men jeg vil gerne sige, at vi ikke bare har lagt Socialistisk Folkepartis dagsorden til side som uinteressant, fordi vi ved, den ikke vil blive vedtaget. Vi har faktisk læst den og gjort det meget grundigt, og jeg vil gerne rose Socialistisk Folkeparti for det indhold, der er i denne dagsorden. Vi har læst de forskellige punkter igen, og punkt for punkt må vi sige, at det er faktisk fornuftigt, det, der er skrevet her, og vi finder egentlig en høj grad af overensstemmelse imellem de intentioner, som står på tryk i SF's dagsordensforslag, og indholdet i regeringens.

[Glønborg]

Så vi kunne egentlig have ønsket os, at man kunne have talt sig sammen til en fælles dagsorden.

Hadde vi fået dem lidt tidligere, kunne vi måske have ønsket selv at prøve at skrive de to sammen, men det har vi altså ikke haft tid og kræfter til.

Men vi vil altså gerne udtrykke vor tilfredshed med, at Socialistisk Folkeparti har skrevet en dagsorden, som vi ikke kan betragte som drilleri, provokerende eller noget i den retning, men som et alvorligt ment bidrag til nedrustningstænkningen.

Mogens Elvensø (FP):

Nu er der jo hele tiden talt om NATO kontra Sovjet og Warszawapagten, men omkring år 2000 vil to tredjedele af verdens befolkning bo rundt om Stillehavets bredder, således at strategien vil blive flyttet. Præsident Reagan sagde også, at det er i Stillehavet, verdens fremtid ligger. Det svarede Mikhail Gorbatsjov på ved at sige: Renæssancen i verdenshistorien ligger langs Stillehavets bredder.

Der blev holdt en tale i Vladivostok i juli 1986, som man skal lytte meget til, for den var temmelig aggressiv. Der sagde hr. Gorbatsjov: Det Fjerne Østen, Asien og det kæmpeocean, der omgiver det, og hvor vi er permanente beboere og søfarere og har været det igennem lang tid, er for os et statsligt og nationalt interesseområde. Han tilføjede: Vi vil nu sejle i et ocean, der så længe er blevet beskrevet som en amerikansk indsø.

Hvad gjorde man så i Rusland? Jo, man oprettede et russisk Stillehavsdepartement, og dette Stillehavsdepartement lavede en strategi på alle Stillehavsoverne. De forhandlede sig til rette med nogle af øerne; bl.a. forhandlede de sig til rette med en lille ø, der hedder Vanua Vatu, en ø, der ligger ganske nær Australiens og New Zealands kyster, et tidligere britisk-fransk område. Der har man opstillet kommunikationsmateriel og lyttmateriel, og efter at det er sket, er der sket en meget stærk opbygning af Stillehavslåderne. Det skal vi passe på, for i øjeblikket er det sådan, at der opererer ca. 100 russiske ubåde i Stillehavet mod ca. 50 amerikanske. Og det er sådan, at den amerikanske flåde i dag ikke kan flyttes fra Stillehavet over til Atlanterhavet. Derfor skal vi også være opmærksom på, hvad der sker i dette hav.

Den kinesiske regering har aldrig været en flådemagt, men den er også i dag begyndt at lave store opbygninger af flådestyrker, og jeg vil gerne have, regeringen også fokuserer lidt på, hvad der sker dér. Vi kunne også læse i Jyllands-Posten forleden dag, at man forøgede flådestyrken oppe på Kolahalvøen, som det blev påvist af Norges forsvarskommando. Det er disse manøvrer, jeg beder om at man tager hensyn til, for det er derovre, den kraftige flådeopbygning for Sovjetunionen og de kommunistiske lande vil ske i fremtiden.

Til sidst vil jeg lige sige følgende: Det blev nævnt, at der var sket nogle sammenstød mellem amerikanske og russiske flåder. Vi ved alle sammen, det var nede ved Krim, men vi ved også, at dette sammenstød lige så vel kunne være sket ovre ved Florida, for hvad er det, der sker dernede? Man gennemsejler et internationalt farvand for at opretholde retten til at sejle. Derfor sejler der russiske krigsskibe rundt ved Florida og amerikanske krigsskibe rundt nede ved Krim.

Pelle Voigt (SF):

Hvis det må være tilladt, vil jeg prøve at vende blikket mod de lidt nærmere strande, nemlig situationen i Østersøområdet og den diskussion, vi på forskellig vis her i Folketinget har haft om situationen dér.

Jeg vil gerne indledningsvis sige, at vi i SF og også i arbejdet med det tidligere sikkerhedspolitiske flertal egentlig altid har været af den opfattelse, at en fornuftig, sammenhængende sikkerhedspolitik, som regeringen – både den forhenværende regering og den nuværende regering – fuldstændig mangler, ville være tjent med, at et stort folketingsflertal kunne tage initiativer i enighed, som kunne sætte sig spor i konkret nedrustning rundt omkring i verden.

Derfor var det med interesse, at vi mærkede os udenrigsministerens pressemeddelelse og udtalelse efter generalsekretær Gorbatsjovs ensidige konventionelle nedrustningsinitiativ, sådan som det kom til udtryk i udenrigsministerens udtalelse den 8. december 1988, hvor udenrigsministeren beklagede, at de sovjetiske landgangsfartøjer og landgangsstyrker i Østersøen ikke var inddraget i initiativet, og understregede, at det var noget, som han i sin tid havde opfordret udenrigsminister Sjevvardnadse til at få gjort noget ved, da Sjevvardnadse var på besøg i København.

[Pelle Voigt]

Det kunne få én til at tro, at dette var et tema, hvor Folketinget i enighed kunne foretage sig et eller andet, og derfor foreslog Socialistisk Folkeparti i Det Udenrigspolitiske Nævn, at vi i fællesskab skulle udforme en henvendelse til Sovjetunionen, hvor vi understregede, at det var af væsentlig betydning for Danmark, at Sovjetunionen inddrog disse landgangsfartøjer, hvoraf de har en stor overvægt i Østersøområdet. Der er tale om en overvægt på omkring 60 større landgangsfartøjer mod 0 på NATO-siden og af mindre landgangsfartøjer en overvægt på Warszawaopgavens side på 40 mod 22.

Vi troede altså, det måske var muligt at bevæge ministeren og regeringen til et sådant fælles initiativ mod denne trussel, som vi altid i stærke, malende vendinger har fået beskrevet fra regeringens side. Men nej, det kunne ikke lade sig gøre. Man kunne henvise til tidligere udtalelser, men nægtede krystalklart at foretage sig noget som helst.

Men hvad kan man da foretage sig? Ja, man kunne eksempelvis foretage sonderinger i spørgsmålet. Man kunne gøre det klart, at et samlet Folketing i Danmark ville stå bag en sådan henvendelse. Man kunne gøre det klart, at vi synes, det er noget principielt vældig positivt, at militærblokkene begynder at forstå, at det er muligt at foretage ensidige nedrustningsskridt, uden at det går ud over militærblokkens egen sikkerhed. Alligevel er regeringen i dette spørgsmål overhovedet ikke til at få i tale. Hvorfor? Er det, fordi man har brug for denne trussel at henvise til? Hvorfor denne fuldstændige passivitet i det spørgsmål? Hvorfor vil man ikke henvende sig? Hvorfor vil man ikke sondere? Man taler om, at det kan medføre en fare for regionalisering af sikkerhedspolitikken. Det er noget snak. Danmark kunne sagtens undersøge disse muligheder og bagefter sige til NATO: Der er glimrende muligheder for at få nedskåret amfibiekapaciteten i Østersøområdet.

Men regeringen insisterer på at forholde sig passivt. Hvorfor? Er det, fordi man inden for NATO har forpligtet sig til ikke at nævne ordet »skibe« i konventionelle nedrustningsforhandlinger? Eller er det, fordi regeringen ikke har anden politik på disse områder end pressemeddelelser, skræmmebilleder og primitiv propaganda? Hvorfor kan vi ikke tage et sådant fælles initiativ? Hvorfor kan Danmark ikke handle

på dette område, som vi alle er enige om? Det synes jeg indtil i dag er en gåde. Jeg håber, at udenrigsministeren i sit svar kan bidrage til en løsning af denne gåde.

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Der er flere af ordførerne, der har beskæftiget sig med det nære problem, vi har med amfibiestyrkerne i og omkring Østersøen, og med fuld ret, synes jeg, for det er en af de helt nære og alvorlige trusler mod dansk sikkerhed.

Fra dansk side er det svært at se, at sådanne amfibiestyrker kan bruges til andet end noget offensivt. De har dér, hvor de er anbragt, og sådan som de er sammensat, ingen som helst defensiv anvendelsesmulighed. Det er rent og skært offensivt.

Det er derfor, regeringen ved adskillige lejligheder, også i direkte kontakter med den sovjetiske regering, har peget på, at hvis vi skal tage alle udtalelser om, at man vil omlægge sit forsvar til noget defensivt, alvorligt, fordrer det, at man som led i de ensidige nedskæringer, man nu har bebudet og forhåbentlig snart går i gang med, også dér tager fat på noget af det, der er væsentligt for os. Det har vi sagt så mange gange, at jeg ikke kan forstå, at f.eks. hr. Pelle Voigt ikke har kunnet høre det. Jeg lagde mærke til, hvad det var, hr. Pelle Voigt var ude efter, nemlig at vi skulle foretage sonderinger. Vi skulle prøve at undersøge muligheder. Det er en dans med ordene rundt omkring dette, at vi skulle indgå separate forhandlinger.

Dertil vil jeg sige klart, at der ikke er noget at forhandle her. Hvorfor skulle vi komme med noget til gengæld for en sådan ensidig nedskæring? Vi har ret til at forlange af den anden side, at de nu fjerner det, som udelukkende har en offensiv og truende rolle at spille over for os. Vi har ikke noget tilsvarende, der står over for det. Vi har ret til at forlange det som forudsætning for, at vi skal tage de mange tilkendegivelser alvorligt, som kommer om, at man vil redressere ubalancen på det konventionelle område i Europa, og at man vil fjerne offensive trusler. Det vil jeg gerne gentage her, og det er dejligt at høre, at der står et samlet Folketing bag dette meget stærke danske ønske.

I øvrigt kan jeg sige til dem, der hævder, at vi ikke i praksis har interesseret os for dette amfibieproblem, at under forhandlingerne i Stockholm lykkedes det på baggrund af en

[Udenrigsministeren]

dansk indsats at få indført særlig lave grænser for notifikation af øvelser, hvori landmilitære enheder indgår sammen med amfibieenheder. Det er klart, at vi vil fortsætte arbejdet for at få yderligere fremskridt på dette område.

Jeg har svært ved at se, hvad SF egentlig prøver at opnå ved at fremstille det, som om vi ikke tager disse problemer alvorligt. Jeg har i øvrigt også svært ved at se formålet med, at SF rejser denne debat i dag. Som det er fremgået af mange ordførerindlæg, er det noget, vi ser frem til at kunne tage fat på i en grundig og seriøs behandling i det særlige sikkerhedspolitiske udvalg i Folketinget. Jeg tror også, at debatten har gjort det klart for mange, at det er så komplicerede problemer, vi står over for, at de er bedst tjent med, at vi giver dem en grundig behandling, før vi begynder at tage en mere principiel debat i folketingssalen.

Derfor synes jeg også, det er glædeligt, at de partier i Folketinget, der støtter dansk medlemskab af NATO, i fællesskab har kunnet fremsætte et dagsordensforslag, der gentager, hvad jeg sagde i min redegørelse om det videre arbejde med dette meget komplicerede emne.

Til hr. Gert Petersen, der måske var uopmærksom, da jeg indledningsvis gjorde opmærksom på, hvad forudsætningerne er for at kunne gå videre, skal jeg gentage, hvad jeg sagde, nemlig at forudsætningen for, at vi kan gå videre og også indføre tillidsskabende foranstaltninger på det sømilitære område, er, at vi har fået indgået de aftaler, som er nødvendige for at sikre en konventionel stabilitet i Europa. Eller for at sige det på en anden måde: Opgaven består først og fremmest i underforhandlingerne i Wien at få balance på landjorden. Når den forudsætning er tilvejebragt, kan vi begynde at tage fat på det sømilitære område, og det er et arbejde, vi allerede er godt i gang med. Regeringen ser frem til det videre arbejde med disse spørgsmål i samarbejde med Folketingets partier i det særlige sikkerhedspolitiske udvalg.

Jens Thoft (SF):

Selv om jeg ikke vil nægte, at det emne, vi diskuterer, er kompliceret, glæder det mig alligevel, at det, jeg synes der var lagt op til fra starten af debatten, nemlig at det ville blive en ikke-debat, ikke er kommet til at holde stik. Jeg synes, vi har haft en udmærket meningsudveksling.

Jeg har bestemt ikke været enig med alle ordførerne, og det skal jeg straks kommentere, men det lykkedes faktisk at få debatten til at handle om det, SF havde bedt om, nemlig den maritime oprustning. Men jeg beklager, at så mange ordførere ikke nåede så langt ned igennem teksten til forespørgselsdebatten, at man opdagede, at SF faktisk havde bedt om, at den skulle behandle to forhold, nemlig dels, hvordan flådeoprustningen kommer under kontrol, og dels, hvad vi gør ved de risici, som skibene og deres atomkraftværker og atomvåben indebærer. Hvad er der af miljørisici? Hvad er der af risici for fejl og misforståelser?

Jeg synes ikke, det er tilstrækkeligt – sådan som udenrigsministeren gav udtryk for – at så længe USA og Sovjet har indgået aftaler, kan vi stole på, at det er i orden. Aftalerne mellem USA og Sovjet var i hvert fald ikke med til at forhindre, at vi fik affyret et Harpoonmissil mod et dansk sommerhusområde, og sådanne fejl sker, hvor mennesker er.

I dag er problemet, at vi overlader stadig mere til edb-maskinerne, som har den egenskab, at de er i stand til på 2 minutter at begå flere fejl, end adskillige mennesker er i stand til at gøre et helt, langt liv.

Jeg synes også, at det har været rart at se, hvorledes CD og Fremskridtspartiet har sikret, at dette forslag kom til at handle om den maritime oprustning – i fysisk og bogstavelig forstand. Vi skal have genbevæbnet fregatten »Jylland«, . . . undskyld »Peder Skram« – det er min landsmand Jacob Haugaard, der gør sin indflydelse gældende – og vi skal have flere minelæggere. Sådan var det. Men jeg beklager altså, at ingen af ordførerne – eller stort set ingen af dem – gik ind på den væsentlige risiko, som vores miljø udsættes for af disse skibe, som sejler rundt.

Hvis vi var sikre på, at de atomkraftværker, der driver skibene, altid fungerede, havde vi vel ikke behøvet at nære nervøsitet for de atomkraftværker, der er på land, og når atomkraftværker på land indimellem går i koks, er der også en risiko for, at de atomkraftværker, der befinder sig – og i langt større antal – på havområderne, kan gå i koks. Og hvad så?

Jeg synes altså, vi har et ansvar for vores miljø, et ansvar, som de fleste af ordførerne desværre slet ikke påtog sig.

[Jens Thoft]

En stor del af ordførerne har interesseret sig specielt for, at det væsentlige ved flådedebatten er, at vi skal have skabt tillid og vi skal have skabt tryghed. Jeg tror endda, den, der udtrykte det bedst, var hr. Arne Melchior, som gav udtryk for, at det, det handlede om, når vi skulle have skabt tillid og tryghed, var styrke. Hr. Arne Melchior's formand har udtrykt det endnu klarere og endnu mere præcist, nemlig at NATO bare skal være dobbelt så stærk som Warszawa-pagten – så er problemet klaret. Senere blev hr. Arne Melchior lidt mindre militaristisk, for da talte han umådelig meget om tillidsskabende foranstaltninger og om, at vi ikke skal forskrække nogen, men når vi er dobbelt så stærke som Warszawa-pagten, er jeg ikke sikker på andet, end at de føler sig forskrækkede.

Jeg undrer mig også over hr. Arne Melchior's forslag om, at vi skulle have genbevæbnet »Peder Skram«, når han samtidig siger, at han aldrig har påstået, at en dansk fregat kan ændre noget som helst nogen som helst steder. Hvorfor skulle vi da smide 80 mio. skattekroner i Atlanterhavet? Hvis vi kunne sikre, at forsvarsbudgettet forblev af samme størrelse, ville jeg som SF'er sige, at det kunne have et formål at smide 80 mio. kr. i Atlanterhavet. Men var det ikke bedre at spare disse penge på forsvarsbudgettet?

Hr. Jørgen Estrup gav udtryk for, at der var behov for en analyse af de tillidsskabende foranstaltninger til søs, og det er fint med en analyse, det vil jeg ikke afvise, men er det ikke meget vagt? Er det, der er behov for, ikke tillidsskabende foranstaltninger? Er det ikke det, det handler om? Og er det, det handler om, ikke, at der kommer gang i forhandlingerne om disse tillidsskabende foranstaltninger? Og er det ikke et problem for os og for Det Radikale Venstre, at USA blankt nægter at deltage i sådanne forhandlinger?

Når udenrigsministeren siger, at forudsætningen for, at vi overhovedet kan få gang i disse tillidsskabende foranstaltninger, er, at vi får skabt konventionel balance i Europa, har det den ulempe, at amerikanerne ikke betragter verden sådan, som europæerne gør. Amerikanerne har naturligvis en global krigsstrategi, og Sovjetunionen er naturligvis også nødt til at opfatte sig selv om deltager i et globalt spil, men i dette globale spil indgår langt mere og andet end Vesteuropa.

Jeg var især glad for hr. Glønborgs bemærkninger, og jeg har også bemærket, at Kristeligt Folkeparti ikke er medforlagsstiller til den dagsorden, der er foreslået. Jeg ser det som udtryk for, at Kristeligt Folkeparti måske er ved at indtage den plads, som er blevet ledig, efter at Det Radikale Venstre er indgået i regerings-samarbejdet, og efter at Socialdemokratiet efter min mening er vel meget på vej i forhandlinger med regeringen. Det eneste, jeg så beklager, hvis jeg har forstået det rigtigt, er, at Kristeligt Folkeparti ikke er større, men med en sådan holdning skal der også nok være plads til jer!

Jeg synes dog – og det kan jeg ikke lade være med at sige – at Kristeligt Folkeparti måske allerede er blevet for radikalt, for radikalt på den måde, at på den ene side fik SF ros, og på den anden side fik regeringen ros. På den ene side kunne man støtte regeringens dagsorden, og på den anden side ville man egentlig også støtte SF's dagsorden. Er det ikke vel hurtigt at blive så radikal, også selv om man gerne vil udfylde et radikalt hul?

Hr. Bjørn Elmquist understregede, at sikkerheden er udelelig, og hvis det er identisk – men det kunne jeg ikke høre – med det begreb, man især i Vesttyskland har arbejdet med, »fælles sikkerhed«, er jeg helt enig. Men hvis man har den opfattelse, at det drejer sig om at skabe fælles sikkerhed – og det mener jeg det gør – er det så ikke uhensigtsmæssigt, at man kun fokuserer på de andres oprustning og fuldstændig lader sin egen oprustning ude af betragtning? Er det så ikke uheldigt, at man på trods af den frem-skudte amerikanske maritimstrategi og på trods af de langt større amerikanske flådestyrker fastslår, at amerikanske styrker, NATO-styrker, for så vidt angår flådefartøjerne er rent defensive, mens de sovjetiske styrker er klart offensive? Det er ikke desto mindre en kendsgerning, at mens NATO-flåden er i stand til at operere på verdenshavene, er Sovjetflåden det ikke.

Jeg husker, at jeg som medlem af Forsvarsudvalget var til et møde i NATO for nogle år siden, hvor NATO's generalsekretær, Joseph Luns, tog imod os. Han understregede – det var kort efter Falklandskrigen – at ikke andre end USA og England ville være i stand til at føre krig så langt fra eget territorium. Men denne evne til at kunne føre krig så langt fra eget territorium er vel ret besat en offensiv evne. Jeg sy-

[Jens Thoft]

nes derfor, at hr. Bjørn Elmquist fuldstændig lukker øjnene for virkeligheden.

Til hr. Hans Hækkerup skal jeg til sidst sige, at jeg var taknemmelig for, at Socialdemokratiet deler vores bekymring over flådeoprustningen. Jeg var taknemmelig for, at Socialdemokratiet var bekymret over, at Nordens status som lavspændingsområde er ved at forsvinde, og at Socialdemokratiet deler vores bekymring over de maritime styrker i Østersøen, herunder specielt landgangsfartøjerne. Men jeg var til gengæld bekymret over, at Socialdemokratiet slet ikke behandlede den anden del af vores forespørgselsdebat, nemlig den del, der handler om de miljørisici, som disse skibe indebærer. Det kan være, man ikke er tilhænger af nedrustning, det kan godt være, man er tilhænger – som CD – af styrke, men styrken og oprustningen, tilliden til hinanden er vel ret beset ikke så meget værd, hvis vi får alt for mange katastrofer med de våben, som sejler rundt på skibene, og hvis vi får alt for mange ulykker med de reaktorer, som er i skibene, og sådanne ulykker sker.

De nordiske lande har lagt stor vægt på, at vi må have forbudt – og det skal så være min sidste bemærkning – dumpningen af lavradioaktivt affald i Atlanterhavet. Jeg synes, det er rigtigt, men jeg bekymrer mig over, at de nordiske lande og de nordiske partier – herunder også de danske partier – ikke er bekymret over, at vi dumper våben og reaktorer, hver gang en ubåd synker, og der er indtil videre sunket fem.

(Kort bemærkning).

Glønborg (KRF):

Selv om hr. Jens Thoft modererede sin udtalelse til, at »de fleste ordførere ikke havde omtalt«, er jeg nødt til at slå fast, at den ros, som vi fra Kristeligt Folkepartis side gav Socialistisk Folkeparti for indholdet af deres dagsorden, naturligvis også medgiver, at der er nogle meget alvorlige miljørisici, som jeg synes det er interessant vi har fået draget ind i debatten. Jeg mener, at de af os, der beskæftiger sig med miljøpolitik i Tinget, vil tage det med i vores arbejde i den kommende tid, og jeg føler mig også overbevist om, at udenrigsministeren har både evne og vilje til at opfatte de signaler, der ad den vej er givet til regeringen i dag.

Gert Petersen (SF):

Jeg synes også, at det har været en meget in-

teressant debat, vi har haft her. Jeg synes, det er godt, at vi har haft den. Vi har nu diskuteret spørgsmålet om den maritime oprustning i godt og vel et par timer. Jeg ved godt, at der er nogle af medlemmerne, som føler, at det er alt for meget at ofre på et så perifert og ligeegyldigt emne. Herregud! Det har heller ikke generet medlemmerne så forfærdelig meget, for det har ikke været det store tilløbsstykke; men jeg kan nu forsikre Folketinget om, at uanset at der ikke længere er det, man kalder et alternativt sikkerhedspolitisk flertal, vil Folketinget komme til at opleve adskillige af den slags debatter i den kommende tid.

Vi mener i Socialistisk Folkeparti, at disse spørgsmål skal frem, og de skal frem til offentlig debat. Det hjælper ikke at begrave dem i et udvalg. De skal frem til en offentlig debat, og det, at de rejses i Folketinget, og at debatten føres i Folketinget – også selv om der kun sidder 10 medlemmer i salen og 2 journalister i presseløgen – vil efterhånden medføre, at også offentligheden på en anden måde, end det har været tilfældet i den senere tid, begynder at interessere sig for disse sager. Det kan jeg forsikre hr. Arne Melchior, der var så bekymret for avisoverskrifterne, om. Det er også vor mening, for vi ønsker, at disse sager skal tages op i befolkningen. Det kan ikke alene være diplomater, udenrigsministre og officerer, der skal løse de udenrigspolitiske problemer. Heller ikke politikere alene. Befolkningen må ind i billedet.

Når det er sagt, vil jeg give udenrigsministeren medhold på et bestemt område. Det vil overraske ham. Mange af disse ting er meget komplicerede, og derfor er det rigtigt, at der også foregår et udvalgsarbejde. Det er rigtigt, at der er et sted, hvor man kan dykke dybere ned i dem og stille en lang række komplicerede spørgsmål og prøve at få dem besvaret, men det ene må ikke udelukke det andet. Det vil vi ikke acceptere i SF. Vi har været ude for et par gange i den seneste tid, at debatter om sikkerhedspolitiske spørgsmål er blevet afviklet på 20 minutter. Jeg kan garantere for, at det ikke kommer til at gentage sig. Det har det heller ikke gjort denne gang, og det skyldes ikke kun de tre fra Socialistisk Folkeparti, der har haft ordet. Jeg synes, der har været en stor interesse fra de andre partiers og deres ordføreres side, og det er vi glade for, men hvis det ikke havde været tilfældet, havde vi sendt flere af vore egne i marken,

[Gert Petersen]

for vi mener ikke, at man kan tillade sig at give så vigtige spørgsmål en overfladisk behandling.

Men jeg vil give udenrigsministeren ret i, at den offentlige debat selvfølgelig skal suppleres af et forskningsarbejde, ikke bare på det akademiske plan, men også med drøftelser mellem politikerne indbyrdes og forskerne indbyrdes, og det gøres bedst under et udvalgsarbejde. Men som sagt må det ene ikke udelukke det andet, og udvalget må ikke fungere som en syltekrukke. Det nye sikkerhedspolitiske udvalg, der – så vidt jeg er orienteret, jeg var ikke i Danmark på det tidspunkt – blev nedsat ved beslutning i Tinget den 16. november 1988, er ikke kommet særlig langt efter 1–2 måneder, men jeg skal ikke kritisere det endnu. Lad os nu se, hvad der sker inden for de nærmeste måneder.

To bemærkninger til allersidst: Først til udenrigsministeren, som nævnte forudsætningerne – han mente jeg måske ikke havde hørt rigtig efter – for at komme i gang med forhandlinger om de tillidsskabende foranstaltninger på det sømilitære område. Jeg havde nu hørt efter. Det drejede sig om, at en aftale om den konventionelle stabilitet i Europa først skulle være etableret og indkørt, kunne jeg forstå. Det var lige ved, at udenrigsministeren sagde, at når det er sket, kan vi stå til søs og begynde at tale om det andet.

Dertil vil jeg sige, at jeg hele tiden har sagt, at jeg synes, at det er forkert at isolere det landmilitære i Europa. Jeg mener, at de sømilitære tilgrænsende farvande burde have været med. Som jeg sagde, havde udenrigsministeren selv nævnt overraskelsesangreb til lands, og jeg minder om, at jeg sagde, at overraskelsesangreb også kan komme fra søsiden. Det scenarium, man arbejdede med i Danmark i 1950'erne, var netop et overraskelsesangreb, som kunne komme østfra, måske isoleret mod Danmark, og som nødvendigvis måtte komme fra søsiden, så jeg kan ikke se nogen saglig grund til, at søsiden – om jeg så må sige – er holdt ude her. Men o.k.

Jeg tager det til gengæld som et løfte fra udenrigsministeren, at når man er kommet tilstrækkelig langt med en aftale om stabiliserende foranstaltninger på det konventionelle område landmilitært, er det Danmarks politik, at vi skal tage fat på det sømilitære.

Det må opfattes som et løfte. Jeg er ikke helt sikker på, at det er alle vore allieredes politik,

men det er Danmarks politik, og så synes jeg, der alligevel er kommet lidt ud af det.

Med hensyn til dagsordenerne – det er det sidste, jeg skal sige – er der en principiel forskel mellem det af os fremsatte forslag og det af hr. Hans Hækkerup fremsatte forslag. Der er det miljømæssige, men der er især det, at hr. Hans Hækkerups forslag ikke forpligter regeringen til at rejse spørgsmålet her og nu om, hvordan vi skal forhandle om tillidsskabende foranstaltninger på det sømilitære område. Hr. Hans Hækkerups tavshed om det spørgsmål, jeg stillede tidligere, plus andre ordføreres udtalelser bekræfter mig i den opfattelse.

Der er ikke noget ondt i den dagsorden, hr. Hans Hækkerup, det er slet ikke det. Men vi vil undlade at stemme til den.

(Kort bemærkning).

Pelle Voigt (SF):

Jeg synes, det var tragikomisk at høre udenrigsministerens svar til mig heroppefra, hvor udenrigsministeren fortvivlet forsøgte at sno sig uden om et forslag om, at Folketinget i enighed kunne tage et politisk initiativ til at få fjernet tropper fra det danske nærrområde på Warszawa-pagtens side.

Først sagde udenrigsministeren, at det var noget, som regeringen med den begrænsede parlamentariske styrke, den har haft, fra tid til anden allerede på en eller anden måde havde ført frem. Det er ikke et argument imod et samlet initiativ fra Folketingets og regeringens side.

Udenrigsministeren sagde, at det var sådan, at der skulle skæres ensidigt ned fra den sovjetiske side, og det er da sikkert rigtigt nok, men så sagde udenrigsministeren, at meningen med det hele var, at der ikke skulle skæres ensidigt ned, men at vi også skulle skære ned. Et væv af selvmodsigelser og mærkværdigheder, der kun kan give det indtryk, at regeringen ikke er interesseret i fælles initiativer på de mest indlysende områder. På de klareste og fornuftigste områder kommer man med udenomssnak, der oven i købet indeholder ikke mindre end tre selvmodsigelser i en ganske kort passage.

Jeg må stadig væk spørge: Hvad er meningen med det? Hvad er det ved de landgangsfartøjer, som gør, at ministeren vil snakke, buldre, udsende koldkrigspressemeddelelser, men ikke foretage sig noget som helst konkret? Det har vi stadig ikke fået svar på. Mon vi nogen side får det?

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Jeg vil takke hr. Gert Petersen, fordi han så klart har fremlagt for Folketinget, hvad SF's hensigter er. Hr. Gert Petersen og SF, ved vi, er utilfredse med den aftale, der er indgået, hvorefter vi i fremtiden skal søge at behandle komplicerede sikkerhedspolitiske emner grundigt i det særlige sikkerhedspolitiske udvalg. Det passer ikke SF, det ved vi, og i dag har vi af hr. Gert Petersen klart fået at vide, hvad SF's modspil er.

Hr. Gert Petersen har bebudet, at der nu vil komme en byge af forespørgsler. Hr. Gert Petersen har sagt, at det gør ikke noget, der kun sidder nogle få i salen, for det skal sandelig blive lange forespørgsler – altså en en klar tilkendegivelse af, at SF ønsker at benytte filibustertaktik. Jeg forstår, at hovedformålet for hr. Gert Petersen er at binde regeringen til de forhandlinger, der skal føres i salen, og det er da muligt, at hr. Gert Petersen mener, at vi gør mindre skade, når vi skal sidde her og høre på SF'erne, end hvis vi sad og passede vores arbejde andetsteds.

Men jeg må sige, at det er misbrug af Folketinget. Det er misbrug af Folketingets forretningsorden, og derfor glæder jeg mig over, at Folketingets forretningsorden har sin § 21, stk. 2, første sætning.

(Kort bemærkning).

Pelle Voigt (SF):

Jeg vil sige, at SF lægger stor vægt på, at arbejdet i det sikkerhedspolitiske udvalg videreføres, og at det gøres sagligt, men det fordrer, at udvalget en gang imellem holder møder, og det fordrer, at det materiale, udvalget skal behandle, kommer frem så betids, at vi kan træffe beslutninger.

SF har i udvalget højt, klart og tydeligt gjort opmærksom på, at f.eks. spørgsmålet om modernisering af NATO's korrækkende kernevåben må diskuteres, før der træffes en beslutning i NATO.

Jeg har forstået det sådan, at det var regeringens opfattelse, at det næste møde i udvalget skulle afholdes den 1. april. Indtil nu er der intet som helst sket i udvalget undtagen procedur snak, og jeg synes, at der er en skærende modstrid imellem det og udenrigsministerens verbalakrobatiske bekendelser til det store seriøse arbejde, der skal ske i det forum. Bliver

det nogen sinde sat i gang? Vi har ikke set noget til det endnu. Vi har prøvet med en henvendelse til udvalget at få fremskyndet arbejdet. Vi ved stadig væk ikke, om det lykkes.

(Kort bemærkning).

Ebba Strange (SF):

Jeg vil bare sige til udenrigsministeren, at hvis vi skal til at diskutere ud fra forretningsordenen, så vil jeg selvfølgelig nu tage anledning til at se, hvornår dette Folketing senest har nægtet at fremme en forespørgsel.

Jeg må opfatte det som en trussel, ikke en speciel trussel mod SF, men en trussel mod dette Folketings ret til at rejse en forespørgsel om et emne, som vi anser for at være af samfundsvigtig karakter. Jeg følte mig meget dårligt behandlet af udenrigsministeren, da jeg sad og lyttede til, at han greb til den mulighed at sige: O.k., så kan vi altid true med § 21, stk. 2.

Nu er det jo ikke sikkert, at alle Folketingets medlemmer ligesom jeg altid har forretningsordenen i lommen, og derfor vil jeg tillade mig at citere, hvad der står i § 21, stk. 2. § 21 handler om forespørgsler, og i stk. 2 står der:

»I et følgende møde afgør Tinget, hvorvidt forespørgslen må stilles.«

Det er Tinget, der afgør det, det ved vi godt; som sagt er jeg ikke i dag i stand til at sige, hvornår Tinget senest har nægtet at fremme en forespørgsel, men jeg mener, vi skal helt tilbage til dengang, der var nazistiske partier og sådan noget her i huset. Jeg er meget ked af, at udenrigsministeren fandt at måtte tage den bestemmelse i anvendelse.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Jeg er helt anderledes skruet sammen end min gruppeformand. Jeg har nok for megen humoristisk sans. Jeg mener egentlig, at hvis vi ikke havde sådan en udenrigsminister, så burde man opfinde ham.

Det var dog vittigt, og det er naturligvis noget, der ikke lader sig gennemføre, men det var da meget morsomt, og det ville give den overskrift i aviserne, som hr. Arne Melchior tidlige var bange for at vi gik glip af: »Udenrigsminister vil hindre SF i at diskutere udenrigspolitik i Folketinget«. Det vil give overskrift ikke alene i Danmark og i de danske aviser, hr.

[Gert Petersen]

udenrigsminister, men i hele verdenspressen. Det er godt klaret.

(Kort bemærkning).

Arne Melchior (CD):

Jeg har aldeles ikke givet udtryk for, at jeg var bange for, at forespørgslen ikke ville komme i avisen. Jeg sagde, den var så tam og overflødig, at den sikkert ikke ville komme det.

Men jeg føler trang til at sige til fru Ebba Strange, der har været oppe at diskutere den paragraf, som udenrigsministeren trak frem, forretningsordenens § 21, stk. 2, og to gange har sagt, at hun nu vil efterforske, hvornår den sidst har været anvendt: Som om det, at den ikke har været anvendt, skulle være en grund til ikke at anvende den i påkommende tilfælde! Forretningsordenen er jo så ny som af januar 1987, så den paragraf er jo gået igen, og derfor må Folketinget, også det nuværende, stort set da, jo have ment, at den skal stå der.

Jeg har tit hørt embedsmænd – det skal ikke være en beskyldning mod alle embedsmænd – sige, når der er søgt dispensationer: Vi har ikke givet sådan en dispensation i så og så mange år, så det gør vi heller ikke denne gang. Det er en helt dårlig forklaring.

Udenrigsministerens påpegning af paragrafen var jo kun et svar på en art »trussel« om at rejse ret mange forespørgsler, og så skal Folketinget da have lov til at tage stilling ganske frit i hver enkelt sag. Jeg tror da heller ikke, det tit vil ske i fremtiden, at den vil blive brugt, men der skal da gøres opmærksom på, at den findes, og at den også er der for at kunne bruges.

(Kort bemærkning).

Risgaard Knudsen (S):

Jeg må sige, at jeg blev dybt chokeret, da et medlem af regeringen i den relation, som der her er tale om, pludselig påberåbte sig forretningsordenens § 21, stk. 2, 1. punktum.

Hvis forretningsordenen havde åbnet mulighed for at anmode formanden om i den forbindelse at give Tinget en vejledende udtalelse, ville jeg have fremsat en sådan anmodning over for formanden. Jeg skønner nemlig, at udenrigsministeren har behov for en sådan vejledende udtalelse.

Desværre åbner forretningsordenen ikke en sådan mulighed, og i konsekvens heraf beklæ-

ger jeg, at statsministeren ikke er til stede. Med mit kendskab til statsministeren og med den respekt, statsministeren ofte har vist over for Tingets forretningsorden, er jeg ikke i tvivl om, at hvis statsministeren havde været til stede, ville han have følt sig tvunget til at have taget afstand fra udenrigsministerens bemærkninger.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Jeg vil tillade mig at omskrive et gammelt ordsprog, der siger: Mine venner har jeg det godt med, men når man har en fjende som udenrigsministeren, så har man virkelig også sin fjende; så har man meget at takke ham for. For jeg har da sjældent været ude for et lignende fejltrin.

Sagen er jo den, at når den bestemmelse, som udenrigsministeren henviste til, ikke har været anvendt i mange, mange år, så er det, fordi det er en almindelig opfattelse – jeg tror ikke, jeg træder nogen statsretslærd for nær ved at sige det – at det er en paragraf, man kun bruger i yderste nødstilfælde. I almindelighed vil man ansætte det for at stride mod alle demokratiske sædvaner, at en debat hindres i Folketinget. Der kan forekomme helt specielle tilfælde; jeg tror faktisk, man skal tilbage til krigen for at finde et sådant tilfælde.

Sagen er jo den, at når jeg bebuder, at vi vil rejse sikkerhedspolitiske spørgsmål her i Folketinget, så er det naturligvis ikke, for at det bare kan være en underholdende øvelse her i Folketinget. Så er det, fordi vi har den opfattelse som parti, at disse spørgsmål er vigtige og centrale, at de bør diskuteres i Folketinget, de bør diskuteres i offentligheden. Det er den opfattelse, vi har. Jeg ville egentlig tro, for at være mere alvorlig, at den også deles af det store flertal i dette Ting, uanset om man er enig med os eller ej i de helt konkrete sager.

Her drejer det sig om væsentlige og centrale spørgsmål. Selvfølgelig rejser vi ikke en debat om noget pjat. Vi rejser en debat om væsentlige og centrale spørgsmål; dem er der også en del af, der vedrører spørgsmål om Danmarks sikkerhed, om klodens sikkerhed, overlevelse osv.

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Inden man nu får kringlet sig for langt væk fra det spørgsmål, vi diskuterer her, må jeg minde om, hvad det var, vi oplevede for lidt siden.

[Udenrigsministeren]

Vi oplevede, at hr. Gert Petersen truede Folketinget med, at nu skulle SF sandelig nok sørge for at få fyldt dagsordenen i den kommende tid med den ene forespørgsel efter den anden. Og det skulle være nogle rigtig lange forespørgsler, uanset om der så kun sad en halv snes mennesker i salen.

Det var en klar trussel om misbrug af Folketinget og, må jeg sige som medlem af Folketinget, om undergravelse af Tingets værdighed. Derfor fandt jeg det nødvendigt at minde om, at det da ikke var sikkert, at Tingets flertal ville finde sig i, at SF på den måde ville misbruge Folketinget og ødelægge arbejdet i Folketinget.

Hvis den påmindelse har ført til, at man nu tænker sig om i SF og begrænser antallet af filibusterdebatter, så er jeg glad for, at jeg trak forretningsordenen frem af skuffen.

Formanden:

Hr. Gert Petersen for en kort bemærkning, og så tror jeg, vi skal afslutte forhandlingerne om forretningsordenen.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Jeg må indrømme, at nu slår min humoristiske sans ikke til længere. Jeg synes, det er rystende, hvad udenrigsministeren her siger. Han forvrænger det, jeg sagde. Jeg truede ikke, jeg sagde, at vi agter. Uanset at man har nedsat det udvalg, så agter vi at bringe sikkerhedspolitiske sager frem til debat her i salen. Vi accepterer ikke, at de afvikles på et kvarters tid eller sådan noget. Det anser vi for en hån mod demokratiet.

Sådan kan vi have forskellige opfattelser, hr. udenrigsminister, af, hvad demokrati er, og hvordan man forhåner det, og hvordan man bør respektere det. Vi forventer naturligvis, at Folketinget også udviser interesse for at diskutere disse spørgsmål, når de bliver bragt frem, lige så vel som Folketinget udviser interesse for at diskutere alle mulige andre spørgsmål, der bringes op herinde.

Jeg regner helt bestemt med, at udenrigsministerens trussel – for her er jo tale om en trussel i ordets egentligste forstand – er totalt indholdsløs, men jeg kunne godt lide at se ham prøve at realisere den. Så er jeg helt sikker på, at han vil blive sat på plads, ikke gennem formandens vejledning, for det kan formanden

måske ikke, men igennem afstemning her i salen.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslag om motiveret dagsorden nr. D 21 af Hans Hækkerup (S), Per Stig Møller (KF), Bjørn Elmquist (V), Jørgen Estrup (RV) og Arne Melchior (CD) (se foran)

vedtoges med 79 stemmer (S, KF, V, RV, CD og KRF) mod 15 (FP); 14 (SF) stemte hverken for eller imod.

Hermed var følgende forslag bortfaldet:

Forslag om motiveret dagsorden nr. D 20 af Jens Thoft (SF) (se foran).

Hermed sluttede forespørgslen.

Den næste sag på dagsordenen var:

4) Første behandling af lovforslag nr. L 177:

Forslag til lov om ændring af lov om museer m.v.

Af kulturministeren (Ole Vig Jensen).
(Fremsat 12/1 89).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Forhandling

Søren Hansen (S):

Vi lider af historieløshed. Mange menneskers historiske horisont rækker kun et par år eller tre tilbage i tiden. Men hov! Der er jo en baggrund. Der er jo noget, vi står på. Vi kan ikke sådan bare løbe fra hverken vores fortid, vores kunst, vores kultur eller vores sprog. Derfor er det en vigtig lov, den, vi nu skal behandle.

I Socialdemokratiet synes vi ikke, at det lovforslag, der er fremsat, er noget godt forslag. Det synes vi ikke, fordi tilskuddet til den del af museumslivet, som er det afgørende, som er basis for det hele, nemlig de enkelte museer, bliver skåret ned med gennemsnitligt ca. 15 pct. – pr. museum 75.000 kr.

Vi så for nylig, hvad et sparekrav på 2 pct. over for en række statslige institutioner, her f.eks. Nationalmuseet, betød. Nu er det ikke 2